

Romano hangos

ROMSKÝ HLAS • ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE • ROČNÍK 26 • ČÍSLO 18-19 • VYŠLO 26. PROSINCE 2024

CENA 36 Kč

Rozhovor s M. Kuželuhem
Vánoce jsou pro děti
kouzelnými svátky se
spoustou dárků a jídla
strana 5

Cesta von CZ slaví
druhé narozeniny!

strana 5

Gejza Horváth:
Andrej a kouzelná víla
Vánoc / O Andrejkus he
karačoňakri čarovno vila
strana 10-11

Odešli do světa hledat lepší život, Vánoce si vzali s sebou

Dnes je běžné, že stovky českých a slovenských Romů žijí v zahraničí. Přinesli si s sebou vlastní zvyky a tradice, ale v některých případech se přizpůsobili místní kultuře. Stejně je to i s Vánocemi. Zachovávají naši Romové v zahraničí všechny vánoční tradice, nebo podlehli lesku, slávě a komerčnímu tlaku? Oslovili jsme dva Romy ze Slovenska, kteří dlouhodobě žijí v Maďarsku a v australském Melbourne.

Začneme na nejvzdálenějším místě, které je jiné nejen počasím, ale i svými tradicemi, protože se neděje o evropskou zemi. Nahlédneme do australského Melbourne, kde žije Bohumil Havrľa. Pochází z vesnice Očovej na středním Slovensku.

Otcův projev byl nejkrásnější. Nechyběly ani slzy dojetí

Vánoce byly pro Bohumila vždy nejkrásnějšími svátky v roce. V dětství je vnímal jako součást prázdnin a jako každé dítě se těšil na sních a všechny zimní sporty a hry. Vzpomíná, jak miloval vůni vánočního

stromku, který vždy přinesli z lesa. Voněl pravou atmosférou Vánoc.

Samozřejmě, jako všude, nechyběla na stole tradiční jídla, především zelňačka a kapr. Voněly tu také domácí klobásy, pečená kachna, pečená šunka a bramborová kaše a tradiční a pro Vánoce charakteristický bramborový salát.

Jak říká Bohumil, on má nejraději bramborovou kaši. Nejvíce vzpomíná na atmosféru u stolu před samotnou štědrovečerní večeří.

„Nejkrásnější tradicí byla vždy otcova řeč před večeří. Stáli jsme kolem stolu, každý zaujal své místo a táta měl krásný proslov. Mnohokrát nám ukápla slza. Všechno, co říkal, mu šlo od srdce a z jeho moudrosti a lásky k nám,“ vzpomíná Bohumil na nejdramatičtější okamžiky rodinných Vánoc v Očově, když jeho otec ještě žil.

Přestože Austrálie má své vlastní vánoční zvyky, snaží se Bohumil podle svých slov zachovat co nejvíce z rodinné tradice, tedy vánoční pokrmy, pečivo, ale hlavně pokračuje v řeči svého otce, aby i jeho děti

Pokračování na str. 4

Bohumil Havrľa s rodinou v Austrálii, původem z Očovej na Slovensku. Na fotografii manželka Malvína, syn Bohumil – Nicolas a dcera Bianca.
foto: archiv Bohumila Havrly

Boban a Marko Marković se svým Orkestar band roztančili svými energickými rytmy Flédu

foto: Sabir Agalarov

Ve středu 4. prosince se na pódiu music klubu Fléda v Brně ve večerních hodinách představila jedna z nejkvalitnějších a nejvýraznějších dechovek ze Srbska, kterou vedou Boban a Marko Marković. Celému naprosto fenomenálnímu koncertu přihlíželo více než 300 diváků. Kapela, která šíří velkou energii svým hudebním a hlasovým projevem, nenechala nikoho jen tak stát. Diváci přihlíželi a s úžasem se dali do radostného tance a pokřiku. Celá Fléda byla plná a skoro nebylo možné se pohnout.

Unikátní melodika a smysl pro rytmus patří této charismatické mužské kapele ze Srbska, která žádné posluchače nenechala chladnými a nabídla hudební zážitek plný srbské muziky. Zvuk trumpet v podání Marka Markoviće vás zavedl do dalekých míst, kde se zastavil čas. V jeden moment jsem měla pocit, že se nechci probudit, protože jsem se oddala kouzelnému zvuku

Pokračování na str. 6

PF 2025

a ohlédnutí za rokem 2024 v Muzeu romské kultury

Vážení příznivci Muzea romské kultury,

přijměte prosím mé osobní poděkování za celoroční podporu, kterou Muzeu romské kultury, státní příspěvkové organizaci, projevujete, ať už fyzickou účastí na výstavách, přednáškách či jiných akcích pro veřejnost, nebo také ve vzkazech a zprávách na sítích a jinde ve veřejném prostoru. Ze srdce Vám přeji vše dobré v roce nadcházejícím. Za uplynulým rokem se můžeme ohlédnout s klidem po dobře vykonané práci a do toho nadcházejícího pohlédnout i s nadějí, že dobrým lidem se dějí dobré věci.

Dovolte mi krátké ohlédnutí za uplynulým muzejním rokem. Rok 2024 byl pro Muzeum romské kultury plný významných událostí a projektů, které posunuly naše poslání kupředu. Níže několik nejvýznamnějších událostí k připomenutí.

V sídelní budově v Brně jsme otevřeli dvě nové výstavy. Černý motýl, výstava finské umělkyně Kiby Lumberg představila inspirativní a provokativní pohled na témata marginalizace, svobody a identity. Její ikonická instalace Černý motýl, vystavovaná na bienále v Benátkách, se stala středobodem výstavy. Výstava zároveň otevřela prostor pro diskusi o pozici žen v uzavřených romských komunitách. K vidění bude do konce března 2025.

Další uvedenou výstavou byl Příběh romské krajky. Tato výstava mapuje historii tradičního řemesla finských romských žen skupiny Kale, umění i obživa zároveň. V prostorách Muzea k vidění do konce března 2025.

V Hodoníně u Kunštátu. Památníku holokaustu Romů a Sintů na Moravě jsme představili výstavu Příběhy letců RAF a výstavu Příběhy přeživších, které vzdávají hold osudům jednotlivců za II. světové války a připomínají nejen jejich utrpení, ale i jejich odvalu. Nedílnou součástí návštěvnické sezóny byl tradiční pietní akt k uctění památky obětí místního tábora s hojnou účastí návštěvníků z řad Romů, a zejména potomků přeživších, kteří se na akci postarali i o hudební vstupy na vysoké kulturní úrovni.

Nejvýznamnějším milníkem roku jistojistě bylo otevření Památníku holokaustu Romů a Sintů v Letech u Písku. Slavnostního otevření se zúčastnil prezident republiky, premiér vlády i její ministři a další významné osobnosti mezinárodního politického i kulturního života, což podtrhlo význam nově zpřístupňovaného místa. Památník vnímáme jako klíčový krok v zachování paměti historie holokaustu Romů a Sintů a v posílení povědomí o romské kultuře a historii u širší veřejnosti; je vyvrcholením mnoholetých snah nejen Muzea romské kultury, ale zejména potomků přeživších a aktivistů, kteří za vybudování Památníku dlouhodobě bojovali.

Na sklonku roku jsme se také rozhodli oslovit veřejnost s nabídkou, aby se stali donátory i kurátory zároveň. V měsíci listopadu jsme zahájili crowdfundingovou kampaň na platformě Donio s cílem získat finanční prostředky na nákup výjimečného díla do muzejní sbírky. Jedná se o obraz zpodobující legendární romskou zpěvačku Věru Bílou, která představuje významnou součást romského kulturního dědictví. Pokud i Vy máte zájem o uchování odkazu Věry Bílé, zvažte prosím příspěvek zde na Donio.

Věřím, že rok 2025 k nám všem bude laskavý i milosrdný a především doufám, že ještě více propojí lidi dobré vůle ke společným věcem.

S přáním všeho dobrého – but bachit the sastípen

Jana Horváthová, ředitelka Muzea romské kultury

facebook.com/RHagos

Kontrola NKÚ odhalila, že miliardy na sociální začleňování přinesly jen omezené výsledky. MPSV kritiku odmítá

Dopady projektů na zlepšení situace lidí ze sociálně vyloučených lokalit byly pouze omezené a krátkodobé. Na celkový stav v obcích, kde se takové lokality vyskytují, měly podpořené projekty zpravidla jen slabý vliv. Uvedl to dnes Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ) v tiskové zprávě k závěrům kontroly zaměřené na peníze z rozpočtu a EU určené na podporu sociálního začleňování. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) uvedlo, že kritiku od NKÚ považuje za neoprávněnou. Projekty pro znevýhodněné lidi podle něj výrazně přispěly k prevenci sociálního vyloučení.

„Lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách se potýkají s dlouhodobou nezaměstnaností, hmotnou a bytovou nouzí, exekucemi, zadlužeností a s nízkým vzděláním. Na řešení uvedených problémů a ke zvýšení pracovního uplatnění těchto osob vydalo ministerstvo práce a sociálních věcí z operačního programu Zaměstnanost 2,8 miliardy korun. V letech 2016 až 2023 bylo v 418 projektech podpořeno více než 23 000 účastníků,“ uvedl úřad v tiskové zprávě. Poukázal přitom na to, že pouze 24 procent účastníků projektů se podařilo trvaleji začlenit na pracovním trhu. Průměrné náklady na podporu jednoho účastníka projektu podle NKÚ představovaly 110 208 korun.

Kontrolovaným obdobím byly roky 2020 až 2022, v případě věcných souvislostí i období předcházející či následující.

Ministerstvo práce podle NKÚ kladlo důraz především na čerpání peněz. Účel podle kontrolorů definovalo velmi obecně a nezajistilo, aby program podpořil vždy jen projekty s jasnými a měřitelnými cíli. NKÚ dodal, že na zmíněné nedostatky v programu Zaměstnanost poukazuje opakovaně. Ministerstvo práce podle kontrolorů také systematicky nesledovalo, zda podpora odstranila některé základní příčiny sociálního vyloučení, jako jsou bytová a hmotná nouze, zadluženost nebo exekuce. „Nesledovalo ani, zda podpora přispěla k pracovnímu uplatnění osob s nízkou kvalifikací. Jde přitom o jednu ze skupin nejvíce ohrožených sociálním vyloučením,“ uvedl NKÚ.

Ministerstvo práce odmítá kritiku a brání své projekty

Ministerstvo práce uvedlo, že se závěry NKÚ k vynakládání peněz státu a EU na sociální začleňování nesouhlasí. Projekty byly podle MPSV zaměřené nejen na zaměstnanost, ale také na podporu sociálních služeb nebo zmírnění dluhové problematiky. „Tím tedy výrazným způsobem přispěly k prevenci sociálního vyloučení,“ uvedlo. Odmítlo také, že by důraz byl kladen na čerpání peněz. „Projekty jsou pravidelně hodnoceny z hlediska efektivity, účel dotací je tedy jasně definován a dodržován,“ dodalo.

Kontrolní úřad popisuje, že zásadní pro sociální začleňování měly

být takzvané projekty koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám. Na ně mělo jít z celkové podpory 1,8 miliardy korun. Najít uplatnění na trhu práce pomohly tyto projekty 18 procentům původně nezaměstnaných nebo neaktivních účastníků. U lidí nad 54 let to bylo jen deset procent a mezi podpořenými projekty koordinovaného přístupu byly i takové, které nevedly k pracovnímu uplatnění žádného z účastníků, upozornil NKÚ. Jako příklad uvedl projekt Práce se nebojíme za 2,5 milionu korun. „Jeho cílem bylo umístění 110 osob na legálním trhu práce či minimálně zvýšení jejich šance na něm uspět. Podle zjištění NKÚ však nebyl šest měsíců od ukončení účasti v projektu zaměstnán žádný z celkem 58 účastníků projektu,“ píše se v tiskové zprávě.

MPSV oponuje, že smyslem podpory projektů koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám nebyla primárně zaměstnanost. Účel dotace splnily podle ministerstva i projekty, které nevedly k zaměstnání účastníků. „Podpora projektu směřovala na zvýšení kompetencí, a tedy šancí uspět na trhu práce. Samotné získání zaměstnání bylo ovlivněno aktuálním nízkým počtem odpovídajících volných míst,“ uvedlo.

Rozvoj sociálního podnikání zůstal hluboko za očekáváním

Projekty koordinovaného přístupu měly přispět také k rozvoji sociálního podnikání v místech s výskytem sociálně vyloučených lokalit. Jak ukázala kontrola NKÚ, za celé programové období vznikly díky těmto projektům pouze dva sociální podniky. Přínos těchto projektů k rozvoji sociálního podnikání byl proto minimální.

Převážnou část (68 %) prostředků poskytnutých na projekty koordinovaného přístupu příjemci dotací použili na osobní náklady, tedy např. na mzdy koordinátorů, lektorů, poradců, sociálních pracovníků atp. Na tzv. nepřímé náklady, tedy na administrativu a režii, příjemci použili dalších 20 % výdajů. Na přímou podporu cílové skupiny (např. mzdové příspěvky) byla určena přibližně tři procenta výdajů.

Z celkového počtu 104 obcí, kde byly realizovány projekty koordinovaného přístupu, zůstalo v roce 2023 zatíženo nejvyšším stupněm sociálního vyloučení 58 obcí, tedy téměř 56 %. I přes dílčí přínosy pro-

jektů nedošlo v těchto obcích k odstranění hlubších příčin sociálního vyloučení. To mělo přímé dopady na výdaje státního rozpočtu. Jen do těchto 58 obcí vyplatilo MPSV v letech 2016 až 2023 ze státního rozpočtu 14,2 mld. Kč na příspěvky na živobytí a doplatky na bydlení.

K nižším dopadům podle NKÚ přispěl i způsob financování Agentury pro sociální začleňování při ministerstvu pro místní rozvoj. Podle kontrolorů posiluje krátkodobá nesystémová řešení a neumožňuje pružně reagovat na aktuální potřeby v dotčených lokalitách. Příčinou je podle kontrolorů také slabá motivace a zpravidla nízká kvalifikace části lidí ve vyloučených lokalitách a dlouhodobě nevhodná legislativa. „Na to reagovalo MPSV spolu s dalšími resorty přípravou novel nebo návrhů nových zákonů. Podle NKÚ bude důležité, jak budou nové legislativní nástroje uplatňovány v praxi,“ dodal NKÚ.

MMR: Převzetí agendy sociálního začleňování bylo náročné, ale úspěšné

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) se ztotožnilo se závěry NKÚ, které zdůrazňují potřebu zabezpečit systémové financování činnosti Agentury pro sociální začleňování (ASZ).

MMR převzalo agendu sociálního začleňování od Úřadu vlády ČR 1. 1. 2020 a spolu s ní i realizaci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“ podpořeného z Operačního programu Zaměstnanost. Projekt byl realizován v letech 2016–22 s celkovými náklady téměř 278 milionů korun. Větší část realizace projektu probíhala v době, kdy Agentura byla součástí Úřadu vlády ČR.

„Přesun takto rozsáhlého projektu uprostřed realizace z jedné instituce na druhou je obecně náročný. MMR od roku 2020 vyvinulo veškeré úsilí k tomu, aby projekt a jeho realizační tým stabilizovalo,“ uvedlo v reakci na závěry NKÚ ministerstvo.

Resort podle tiskové zprávy v rámci kontrolní akce NKÚ prokázal, že projekt naplnil účel, své cíle a indikátory. „Celkem došlo k naplnění téměř 93 % předpokládaných výstupů, což odpovídá i nižšímu čerpání rozpočtu projektu. Jejich realizaci ztížila a v některých případech znemožnila vládní opatření zavedená v důsledku epidemie covid-19,“ uvedlo MMR. ČTK

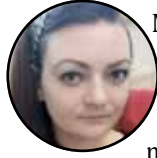
ANKETNÍ OTÁZKA

Jaký byl, nebo kde bude probíhat váš vánoční večírek v práci?

Klára Andryšková, masérka, Nový Jičín
Náš vánoční večírek proběhne v pátek 20. 12. Přijede naše šéfová a přiveze raut a pití. Jelikož pracuji v chráněné dílně, vše bude nealko. My ostatní doneseme cukroví, ozdobíme stromeček a místnost a nachystáme dárečky. Budeme hrát hru „Dones dárek a odnes si jiný v hodnotě 100 Kč“. Také budeme zpívat koledy a já přečtu báseň, kterou napíšu o jednotlivých členech našeho kolektivu. Už se moc těším.

Monika Bublošová, hlavní účetní a správce rozpočtu, obecní úřad Svatobořice-Mistřín
Je nás tu kolem 20 zaměstnanců, takže my míváme vánoční večírek v celkem komorním duchu, poslední roky chodíme na bowling. Letos nás to teprve čeká.

Marko Štrbák, manažer poradenského centra Compas Charity, Peterborough
Vezmeme náš personál do české restaurace, kde budeme mít večírek a také si zahrajeme „Secret Santa“.

Martina Vančáková, psychologka, lektorka a odborná pracovnice MPSV
Žádný vánoční večírek letos na ministerstvu nemáme, takže se jen jako spolupracovníci z našeho odboru sejdeme po práci v místní hospůdce na společnou večeři a zhodnocení uplynulého roku. Bude to jen na chvíli, protože jsme v souvislosti s několika novými zákony a novelami v naší oblasti všichni přepracováni a trošku zanedbáváme své vlastní rodiny. Jsem ale pozvaná také na několik vánočních setkání od organizací, se kterými dlouhodobě spolupracuji jako lektorka. Takže se nakonec s mnoha svými milými kolegy-němi a kolegy potkám v příjemném adventním naladění.

Miroslav Zubaj, průvodce a edukátor Muzea romské kultury, Brno
Náš muzejní vánoční večírek bude 16. 12. A bude probíhat v muzejní kavárně u Milana.

Andrea Demeterová, pojišťovací poradce a školní asistent v MŠ, Praha
Budeme mít vánoční večírek s večerí v jedné pražské restauraci s kolegy z MŠ, dále budu mít vánoční večírek v pojišťovně, kde také pracuji. Mám dva pracovní 1/2 úvazky.

Kateřina Nevrlá, fundraiserka a rozvojová manažerka organizace Cesta von
My budeme mít večírek v rámci oslavy narozenin v centru Pant.

Senát schválil nové podmínky pro integrační sociální podniky

Příprava sociálně znevýhodněných lidí na nástup do běžné práce má být úkolem integračních sociálních podniků, které mají od příštího roku fungovat podle nových pravidel. Senát je dnes schválil navzdory výhradám části senátorů i z ODS. Integrační sociální podniky, na jejichž činnost bude stát přispívat, by mohly zakládat například kraje nebo obce s cílem snížit problémy se zaměstnáváním lidí, kteří jsou hůře uplatnitelní na trhu práce. Normu ještě dostane k podpisu prezident.

Integrační sociální podnik má mít aspoň 30 procent znevýhodněných zaměstnanců. Zaměstnávat by měl například lidi bez vyžadovaného vzdělání, vyššího věku, azylanty, pečující o nemohoucí blízké, dlužníky v exekucích, dlouhodobě nezaměstnané nebo například mladé po škole, dále osoby bez přístřeší, po odchodu z dětského domova či po propuštění z vězení. Zaměstnávání takovýchto osob má trvat nejvýše dva roky. Výjimku z této lhůty budou mít lidé nad 60 let nebo lidé se zdravotním postižením. Jednou z podmínek je současně to, že znevýhodněná osoba byla po stanovenou dobu evidovaná jako uchazeč u úřadu práce.

Stanislav Balík z klubu ODS a TOP 09 navrhoval účinnost zákona o rok odložit, aby se firmy na nové podmínky měly čas připravit. Podle vicepremiéra a ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečky (KDU-ČSL) by problém s dodržováním pravidel mohl mít pouze 19

ze zhruba 3000 podniků na chráněném trhu. Vyřešit by je ale mohly přijetím dalších znevýhodněných zaměstnanců, podotkl ministr.

Části senátorů ODS vadila sněmovní úprava pravidla integračního fondu, který by podniky vytvářely pro posilování sociálních dovedností pracovníků. Vadilo jim, že by fond přešel na jiný sociální podnik nebo stát v případě, že by firma o statut sociálního podniku přišla nebo zkrachovala. Považovali to za zásah do vlastnického práva, mluvili o vyvlastnění.

Integrační sociální podnik má podle zákona vykonávat činnost v souladu s hodnotami mimo jiné sociální a environmentální udržitelnosti. Poskytování motivačního příspěvku podniku by mělo trvat dva roky, vláda původně počítala se třemi lety. Příspěvek Sněmovna zvýšila z 11 procent na 17 procent výměrovacího základu, přičemž minimální výši poslanci zvedli v porovnání s vládním návrhem z 80 pro-

cent na 120 procent průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku, za který je motivační příspěvek poskytován, pokud pracovní poměr potrvá celý rok.

Na provoz má podnik dostávat tisícikorunu za znevýhodněného zaměstnance. Sněmovna tento příspěvek zvýšila na 2500 korun za pracovníky s těžším sociálním znevýhodněním, například za lidi puštěné z vězení.

Status integračního sociálního podniku bude přiznávat ministerstvo práce. Jednou z podmínek bude to, že podnik nebude mít nedoplatky u finančního nebo celního úřadu ani na pojistném. Také nebude smět být v insolventci, v likvidaci nebo podnikat v hazardu. Registr podniků povede ministerstvo práce. Sociální podniky by také měly poskytovat svým zaměstnancům sociální poradenství, aby si lidé udrželi bydlení či zvládli dluhy.

ČTK

Ceny zmocněnkyně vlády pro lidská práva

Letošní Cenu zmocněnkyně vlády pro lidská práva získaly přes dvě desítky lidí či projektů. Ocenění si odnesli zástupci a zástupkyně organizací za pomoc těm, kteří porušování práv čelili či čelí. Cena in memoriam pak připadla psychologovi Radku Ptáčkovi za ochranu práv dětí. ČTK o tom informovala mluvčí vládní zmocněnkyně Kláry Šimáčkové Laurenčíkové Petra Schwarz Koutská. Na 10. prosince připadá Den lidských práv. Zmocněnkyně při této příležitosti udělovala své ceny podruhé.

Cenu v kategorii Přímá podpora získali dlouholetá ředitelka České asociace streetwork Martina Zikmundová, primář dětského oddělení nemocnice v Havířově Hynek Canibal a vedoucí služeb organizace Rosa na pomoc obětem domácího násilí Branislava Marvánová Vargová. „Uznáváme nejen jejich empatii, ale také odvahu a rozhodnost stát v popředí a poskytnout konkrétní a nezbytnou pomoc přímo na místě,“ uvedla zmocněnkyně.

V kategorii Osvěta a vzdělávání patří mezi oceněné Jiří Krejčí z Institutu Pallium, který se zaměřuje na dětskou paliativní péči. Cenu zmocněnkyně udělila i zakladatelce Mezinárodního vězeňského společenství Gabriele Kabátové a duchovnímu Starokatolické církve Petru Janu Vinšovi za dlouhodobé prosazování práv osob LGBTQ+ v ekumenickém prostředí.

Za zvládnutí mimořádné výzvy získal ohodnocení spolek studentů psychologie z Univerzity Karlovy s názvem Peerko za podporu těch, jichž se dotkla loňská střelba na pražské filozofické fakultě. K laureátům patří i šéfk Platformy pro sociální bydlení Barbora Bírová či právnická Markéta Řádková a Daniel Bartoň, kteří přispěli k nové definici znásilnění.

V kategorii Inovace zmocněnkyně ocenila Tobiáše Frýdla za projekt Víra v barvách duhy za podporu LGBTQ+ lidí v církvích, Gabrielu Lepkovou a Barboru Konrády za zařízení pro děti v organizaci Prostor Pro a Ilonu Burgrovou a Denisu Kubovou z Komise rovných příležitostí ve sportu Českého olympijského výboru.

Za dobrovolnictví cenu dostala Galyna Andrejsiv z Pražského Majdanu, lektor první pomoci z organizace ZDrSEM Štěpán Mikula a Lenka Helena Koenigsmark z Dobrodějny na pomoc handicapovaným. Za advokační činnost mají ocenění Klára Chábová z Nadačního fondu Krok domů na podporu mladých po odchodu z dětských domovů, Alena Jančíková z České asociace paraplegiků CZEPA a advokátka Adéla Hořejší.

Šimáčková Laurenčíková ocenila in memoriam psychologa Radka Ptáčka, který letos zemřel. Podle zmocněnkyně zasvětil celý svůj život ochraně práv dětí a jeho schopnost spojovat odborné znalosti s lidských přístupem ovlivnila nejen debatu expertů, ale hlavně život řady dětí a rodin. Prosazoval mimo jiné uzákonění nepřijatelnosti fyzických trestů u dětí či změny v péči o duševní zdraví. Přispěl k řadě systémových změn. ČTK

Rodiny s dětmi dostaly od města Louny k Vánocům darem lanové centrum

Radostným vriskotem a dětským smíchem bylo pokřtěno lanové centrum v areálu lounského výstaviště. Právě rodinám a dětem byla tato atrakce zbudována. Přestřizáním pásky ji za město Louny ve čtvrtek 19. prosince darovali radní pro sport Jitka Hofmannová, tajemník městského úřadu Michael Straka a vedoucí odboru komunitního rozvoje a participace Petra Kotková.

„Je to pro vás, děti. A naším přáním je, ať to tu nikdy není prázdné, vyjma noci,“ řekla při střihání pásky radní Jitka Hofmannová. Tajemník Městského úřadu Louny Michael Straka ji doplnil: „Užívejte si tu radosti a pohybu. A poděkujte vašim rodičům, protože díky nim a jejich zapojení se do hlasování se tenhle projekt zrealizoval.“ Po těchto slovech se za radostného smíchu děti vydaly prolézačky ve výšce od dvou do osmi metrů prozkoumat. Rodiče, kterých přišlo okolo čtyř desítek, mohli být v klidu, protože všechny atrakce jsou jistěny zachytnou sítí. „Takže když by některé dítě neudrželo balanc, rozhodně z výšky na zem nespadne, zachytí se v síti a znovu se samo zvedne,“ uklidnila vedoucí odboru komunitního rozvoje a participace Petra Kotková.

Marcel Mihalík

Pohádkový hotel Luisa – 2. díl

Druhý den přišla Zina na snídani a byla zcela vyspaná a čistá. Zřejmě jí opičí pokoj ke spánku pomohl. Když Zina přišla do hotelu, neměla s sebou žádné zavazadlo. Měla na sobě jen tílko a špinavé tepláky. Opravdu vypadala jako ze sirotčince. Později jsem jí ze svého šatníku vybrala nějaké pohodlné bavlněné šaty, které jí dokonale padly. U snídaně jsme si dlouho povídaly a mně bylo zcela jasné, že se mi naprosto podobá. I ten výraz a tvar rtů i oči měla stejné jako já. Příbuzné jsme však nebyly. Stala se nedávno sirotkem a přišla tragicky o tříletého syna. Detaily neřekla, bylo to pro ni velice těžké téma... Věřím tomu, že do hotelu ji zavedl sám osud. Sama nevěděla, kam jde. Chtěla prostě utéct a tak jen šla, kam ji nohy vedly. Nevěděla, kudy dál a co hledat. Až jednoho dne její unavené nohy zastavily na místě hotelu U Luisy.

Se Zinou jsme se za ten čas strávený v hotelu velice sblížily. Spojoval nás společný vztah k přírodě, umění, hudbě a malbě. Ukázala jsem jí všechnu krásu hotelu, kterou jsem si za ty dlouhé roky vybudovala, moji skoro celoživotní knihovnu i zákoutí venkovského bydlení. Napůl hroutící se hotel se jí nesmírně líbil. Jako by jí připomínal samu sebe. Zina si oblíbila zvlášť jednu místnost, které dala zpátky život, a to byl můj výtvarný ateliér. Od prvního pohledu si jej zamilovala. Zaslých štětcům a barvám dala zpátky to, k čemu byly vytvořeny. Zina malovala a její díla pro ni samotnou znamenala návrat do života a odpuštění si. Malovala květiny, které v hotelu rostly, malovala hmyz, jenž v hotelu poletoval a nejrůznější ze všeho malovala ptactvo. Ti barevní kolibříci ji uchvátili. Byl to životní umělecký obraz, který se tvořil. Zina zůstala v hotelu, zkoumala, proměňovala samu sebe a já stárla... Její přítomnost mě těšila. Chodily jsme spolu na trh nakupovat a místní lidé si Zinu oblíbili a brali ji jako rodinu. Některým z nich nahradila i sestru, jiným dobrou věrnou kamarádku. Místní děti z venkova ji milovaly. Našla si zde nový domov. Bylo mi velkou ctí dát jí nový smysl života a vše jí po své smrti v závěti zanechat. Prožily jsme spolu krásné chvíle...

I přesto, že jsem opustila svoje chřadnoucí staré tělo, jsem v duchu spojená se svým hotelem, ve kterém jsem strávila celý svůj život. Stalo se to jednoho odpoledne, když jsem si na terase se svou oblíbenkyní Zinou dávala náš oblíbený mátový čaj s medem. Pak po cestě do domu se mi podlomila kolena a spadla jsem. Už jsem nevstala. Mé tělo bylo pochované hluboko pod zemí blízko mého hotelu Luisa. Můj příběh skončil, ale to neznamená, že se se mnou nemůžete setkat. Jsem stále v energii mého domova, hotelu Luisa.

Vypráví Zina:

Popsat vám, jak vypadal hotel u Luisy, by bylo asi nekonečné... Nejblíže bych ho přirovnala k pohádce, kde můžete vidět jak světlo, tak i temnotu. Kamkoliv jsem se podívala, můj pohled padl na nějaký neobyčejný detail. Nepochoybně výtvar Luisy nebo dělníků z místní vesnice. Byly zde lavičky, kde jste si mohli odpočinout, když jste šli nahoru k jezeru nebo sopcce. Lavičky byly vyrobené z kamene. Všude plno zajímavých rostlin a těch bohatých stromů... Nikdy v životě jsem snad neviděla tak krásné místo, jako byl hotel u Luisy. Líbilo se mi tu i přes to, že kamenné zdi okolo hotelu se drotily, schody, po nichž jste sešli dolů, byly vratké, a když foukal vítr, z kompostu se šířil zápach hnijícího ovoce. Barva ze dveří opičího pokoje oprýskávala a čekala, kdo je znovu natře. Stropy v hotelu byly vysoko a okna byla s výhledem na jezero, okna potřebovala umýt... Ale vše tu mělo svoje kouzlo a tajemství. Dokonce jsem se tu naučila i plavat a vařit... Byl to můj nový domov, s lidmi, které jsem se naučila mít ráda a oni mě. Byly dny, kdy jsem se zavřela do pokoje a myšlenkami jsem zabloudila ke své rodině a synovi... To jsem si pak vzala do ruky štětec a barvy a malovala... Malovala jsem svoje niterné pocity, které se začaly postupně rozplývat do různých tvarů a podob. Malovala jsem dlouho do noci...

Popsat vám aspoň trochu, jaká byla Luisa, je pro mě jednodušší... Začnu tím, že když jsem ji první den spatřila, měla kouzelný půvab. Její drobná postava, útlý pas a stříbrné nitky ve vlasech ji dělaly ještě kouzelnější, než doopravdy byla. Prožila jsem s ní tolik dní. A její přítomnost mi nahradila rodinu a domov. Všude, co jsem ztratila, mi Luisa vrátila, a ještě mnohem víc. Díky ní jsem dokázala zapomenout na svůj žal a začala se znova radovat ze života. Říkávala mi, že ptáci, jež zde pobývají, mi zahojí moje srdce.

Po své smrti mi nechala celý hotel a vše v něm. Já se ho zodpovědně ujala a pokračovala v tom, co tu Luisa zanechala. Našla jsem v sobě velikost, která se mi nabídla. I přesto, že Luisa odešla z tohoto světa, stále tu s námi je. Je v každé květině, nádobě, jídlu a pokoji. Děkuji, Luiso. Naučila jsi mě dostatečně vnímat, být trpělivá a milovat život, i přesto, že jsem prožila ve svém životě utrpení. Miluji a odpouštím minulosti. Má budoucnost svítí a je plná nových dobrodružství a radostných dní. **Veronika Kačová**

O Roma vakeren
pořad ČR určený pro Romy.
www.romove.cz

Odešli do světa hledat lepší život, ale Vánoce si vzali s sebou

Dokončení ze str. 1

zažily u štědrovečerního stolu pocit, který ho dodnes naplňuje. Stejně jako jeho otec i on u stolu rekapituluje končící rok a vše, co společně jako rodina prožili. Děkuje za to, že mohou být všichni spolu u jednoho stolu, kde je jídlo a rodinná láska.

Jak říká Bohumil, v Austrálii slaví Vánoce 25. prosince, ne 24. jako v evropských zemích. Celý den se u nich doma vaří, ale nejí se maso. Takže jeho rodina a další Romové, co tam žijí, slaví Vánoce jinak než Australané.

Někdy jezdí k příbuzným a přátelům na víno a večeri a vzpomínají. „Tyto tradice se zde udržují i proto, že je udržuje starší generace a my s nimi. Doufám, že v tom budou pokračovat i ti mladší. Ke stolu usedáme vždy ve svátečním oblečení,“ říká Bohumil.

S úsměvem dodává, že se na Vánoce přestal teple oblékat. Jak říká, je léto a je horko. Musel si na to zvyknout, a to je důvod, proč Vánoce často nepovažuje za klasické Vánoce. Spojuje si je se zimou a sněhem, a to mu velmi chybí. Schází mu však i takové vánoční samozřejmosti jako vánoční jarmarky.

„Chybí mi tu Ježíškova atmosféra. Na Santovi jsem nevyrostl a v rodině jsem ho nepropagoval. Doporučil bych, aby si tady v Austrálii připomínali narození Ježíše víc než nějakého imaginárního pana Santu,“ uzavírá Bohuš rozdíl mezi slovenskými a australskými Vánoci.

Nic vám nevrátí chvíle s rodiči. Nejlepší marikle na světě

Lucia Balogová, rozená Čurejová, původem z Nové Lubovně na Slovensku, milovala Vánoce nejrůzněji u nich doma s rodinou. Jak tedy prožívala Vánoce s rodinou na Slovensku a jak v Maďarsku, kam se před téměř 18 lety provdala?

Jak říká, už tři týdny před Vánoci mi na Slovensku probíhal velký každodenní úklid. Začalo to čištěním koberec, aby mohly uschnout. O Vánociích nesmělo zůstat žádné špinavé prádlo. Vše se vypralo a usušilo, aby o Vánociích nebylo nic pověšeno na šňůrách ani na radiátorech. Do 22. prosince musela být umytá okna, uklizené skříně a všude nazdobeno.

„Milovala jsem, když táta po úklidu přinesl z půdy uzené domácí klobásy a uvařil je. Ta chuť, vůně... To už si asi nikdy nedám, a to můžu jíst jakoukoli domácí klobásu, takovou už si nikdy nekoupím ani neudělám. Nebo když došly klobásy, tak jsme si dali slaninu. Táta nám z mouky, soli a vody pekl marikle, a to byla pochoutka. Večer jsme vázali salonky. Někdy jsme jich snědli víc, než jsme mohli. Maminka křičela, že na stromeček nezbylo dost. Moc se mi líbily kolekce, hlavně rybičky, protože měly náplň,“ vzpomíná Lucia na dobu strávenou s rodinou na Slovensku.

„Na Štědrý den jsme jako děti dostávali živý stromeček, nebo, přiznávám, jsme ho ukradli v lese. Ale po roce 1995 jsme měli dvoumetrový umělý. Každý rok jsme pekli makové, jablečné koláče a buchty. Vzpomínám si, že když jsem byla menší, musela jsem na piškotové těsto šlehat bílek a žloutek zvlášť ručně. Máma si vždycky vybrala mě. Ale když si na to teď vzpomenu, jsem ráda, že jsem s ní tenkrát mohla péct. Protože máma ani táta už tu s námi nejsou,“ truchlí Lucie.

Jak dále popisuje, dodržovali krásné vánoční zvyky. „Také jsme pekli krémeše, suché i ořechový dort pro Ježíška na 25. prosince. A když přišlo ráno 24. prosince, ještě jsme uklízeli po pečení. Na Štědrý den jsme s tátou zdobili stromeček a máma smažila filé, řízek, dělala bramborový salát a zelnou polévku. Před večerí se všichni museli vykoupat, pěkně se obléct. Stáli jsme u stolu a otec začal Zdravas, Sláva Otci a pak nám v romštině začal vinšovat krásnou „Viliji.“ K večerí začala přicházet rodina, jako dědeček, babička, teta a všichni jsme seděli u teplých kamen a poslouchali vyprávění o mulech nebo příběhy o Romech z jiných vesnic. Příběhy veselé i smutné. Bylo to nádherné. Pak jsme šli společně na půlnoční mši. Po mši táta vešel do domu jako první. Naše romská pověra, tradice, říká, že první, kdo může vstoupit do domu, musí být muž. Táta začal vinšovat v romštině a děkoval Bohu za všechno, co nám dal. Žádné věci z domu nikomu nedal, abychom nepřišli o štěstí,“ vypráví s úctou Lucia.

Rodiny se navštěvovaly až 26. prosince. Pilo se a jedlo až do rána

Lucia u své rodiny na Slovensku dodržovala mnoho dalších zvyků, ale u své rodiny v Maďarsku se snaží dodržovat alespoň ty nejdůležitější.

Lucii jako věřící například zarazilo, že její neromský maďarský soused na Štědrý den štípal dříví, řezal... Někteří, jak podotkla, nemají ani štědrovečerní večeri. Nedodržují půst. Pokud mají Štědrý večer, nejedí zelnou polévku, ale jen maso. „Mně se třeba vysmáli, že rozkrojí-

me jedno jablko a všichni z něj sníme kousek, abychom byli zdraví. Do kostela chodí jen málo rodin. Kupují si strašně moc všeho a myslím, že ani nevědí, proč se vlastně Vánoce slaví. U nás ve vesnici žije asi 400 lidí a na půlnoční mši bylo jen 12 lidí. Jsem zklamaná, že Maďari, alespoň ti, které znám ve svém okolí, v Boha moc nevěří. Jen jedí a pijí a dávají si drahé dárky,“ popisuje své zklamání z Vánoc v Maďarsku Lucia.

Lucia pochází z hluboce věřící rodiny, takže Vánoce pro ni mají duchovní význam. Ačkoli doma dodržovali tradici, že o Vánociích se nesmí nic půjčovat ani rozdávat, aby štěstí neopustilo dům, v Maďarsku se svými dětmi tuto tradici nedodržuje. Naopak. Ale jak říká, její otec by z domu nic nedal, stejně jako žádný Rom z Nové Lubovně. Ale chápe jejich obavy. Je to stará tradice, které věří. „Já napeču a navařím i pro lidi, kteří si to nemohou dovolit. Na Štědrý den to vše dám manželovi a dětem, aby to rozdali. Pokud jsme dostali dar od Boha, můžeme něco darovat i my. Například i jídlo.“

Jak říká, o Vánociích se v Maďarsku lidé více baví, ale méně projevují lásku. Ale na druhou stranu se na ulici všichni zdraví. Na Slovensku lidé chodí více do kostela. S humorem a dávkou sarkasmu Lucia poukázala na skutečnost, kterou vyzorovala: „Na Slovensku jíme hodně chlebiček, ale když někdo přijde na návštěvu, tak se jen strachují, aby nemuseli luxovat, protože z chlebiček spadne sýr nebo vejíčko a nedejbože, abyste jim ušpinili koberec. V duchu se modlí, abyste už odešli. Ale tady v Maďarsku nikdo, ale opravdu nikdo, chlebičky vůbec nedělá, takže lidé přijdou na návštěvu, jedí a pijí, aniž by se dívali na nepořádek,“ směje se Lucia, ale zároveň kritizuje vánoční pokrytectví některých rodin.

Jak je vidět, Vánoce mají v každé zemi trochu jiný charakter a podstatu. Čeští a slovenští Romové jsou konečně věřící lidé, a proto kamkoli se vydají hledat štěstí ve světě, berou si Vánoce s sebou. A to zejména ty, které jim do „kufru“ přibalili jejich předkové. Protože tradice stále dokáží rodinu stmelit. A Romové potřebují zůstat velkou rodinou. **Mária Hušová**

Lucia Balogová–Čurejová původem z Novej Lubovne, toho času v Maďarsku s manželem Imre Balogem **foto: archiv Lucie Balogové–Čurejové**

Vánoce jsou pro děti kouzelnými svátky se spoustou dárků a jídla

Je to pro ně čas, kdy se jim může splnit jejich vánoční přání. Čas strávený na sáňkách, plný radostného smíchu a zpívání koled. Ne všechny děti je ale tráví se svou nejbližší rodinou doma.

Vedení dětských domovů si pro děti připravují vánoční program a snaží se pro ty, které o Vánocích nebudou se svou rodinou, vytvořit vánoční atmosféru. Více se o tom dočtete v rozhovoru s metodikem prevence dětského domova Příbor, panem Michalem Koželuhem.

Dobrý den, pane Koželuhu. Dovolu mi Vám na úvod poděkovat, že jste nám rozhovor poskytli. Zeptám se vás, kolik dětí přibližně zůstává ve vašem dětském domově o Vánocích?

Dobrý den, Veroniko. Každý rok se velice snažíme, aby děti, které mají možnost odjet domů, mohly být se svou rodinou. Nicméně se stává, že na DD zůstane přes Vánoce jedno, možná dvě děti. Děti, které odjíždějí domů, nezůstanou po celé vánoční volno doma. V průběhu se různě vracejí zpět na DD a zase odjíždějí. Tak v průměru zůstává asi 6–8 dětí.

Jaký program pro ně máte připravený?

Každý rok je pro děti nachystaný bohatý program, který zahrnuje nejrůznější výlety a atraktivní akce. Záleží na věku dětí. Spolupracujeme s organizací (P. Sobol), která pravidelně pořádá pro děti z dětských domovů pobytové tábory přes Vánoce na 4–6 dnů.

Jaké dárky nacházejí děti z DD o Vánocích pod stromečkem?

Děti každým rokem dostávají dárky od Ježíška, jelikož každý rok spolupracujeme s významnými sponzory, tak paleta dárků je velice pestrá.

Mohou je během svátků navštívit i příbuzní?

Ano, po domluvě můžou děti navštívit příbuzní, nebo si je vzít na pár hodin ven.

Chodíte s dětmi i do kostela na mši?

Bohužel s dětmi do kostela nechodíme.

„Všem dětem, které nemají kam jít, bych popřál, ať se brzo tato situace změní a najdou cestu zpátky ke své rodině. V případě, že nemají svou rodinu, ať najdou dobrého člověka, který jim bude oporou při jejich putování životem.“

Jaké koledy mají děti nejraději?

Děti mají rády běžné české vánoční koledy, které posloucháme při pečení cukroví a vánočních akcích na domově.

Jaká jsou jejich přání o Vánocích? Co si přeji?

Mnoho dětí si přeje, aby mohly zůstat doma u rodičů, ale bohu-

žel nejsou k tomu vytvořené podmínky. Co se týče dárků, jedná se o běžnou paletu dárků dle věku dětí, hračky, autíčka, drony, telefony atd.

Jaké máte tradiční chody na vánoční tabuli?

Každoročně máme společnou štedrovečerní večeři s dětmi, cca tak kolem 19.–21. prosince. Sváteční stůl je velice bohatý – cukroví, tyčinky, Coca Cola a další pochutiny. K večeři máme každý rok bramborový salát a řízek. Každý si může vzít, kolik sní. Po této velké večeři se odebereme na rodinné skupiny, kde je pod stromečkem mnoho dárků. Každé dítě dostane zhruba 10 dárků – mnohdy i více. Během rozbalování dárků je na stole malé občerstvení, chlebíčky, jednohubky, brambůrky atd.

Co byste popřál všem dětem, které na Vánoce zůstávají v dětském domově?

Všem dětem, které nemají kam jít, bych popřál, ať se brzo tato situace změní a najdou cestu zpátky ke své rodině. V případě, že nemají svou rodinu, ať najdou dobrého člověka, který jim bude oporou při jejich putování životem.

rozhovor vedla Veronika Kačová

Cesta von CZ slaví druhé narozeniny!

Dva roky, které proměnily životy desítek rodin. Dva roky práce, která přináší skutečné výsledky. Naše organizace Cesta von CZ slaví své druhé narozeniny – a při této příležitosti bychom si rádi připomněli, co všechno se nám společně podařilo.

Začali jsme s vizí, že každé dítě si zaslouží lepší start do života. Přesně tato myšlenka stála u zrodu programu Omama i v České republice, který jsme za dva roky rozšířili do pěti měst Moravskoslezského kraje: Ostravy, Orlové, Karviné, Bohumína a Havířova.

Naše Omamy, ženy z komunit, kterým pomáhají, se staly oporou pro již více než 95 dětí a jejich rodin. Každý den přinášíme do jejich životů podporu, pochopení a odborné vedení, které dětem poskytuje pevný základ pro jejich další vzdělávání i budoucnost.

Naše práce si získala i širšího uznání. V letošním roce jsme převzali Cenu SDGs v kategorii Diverzita, rovnost a inkluze. Toto ocenění je pro nás nejen poctou, ale především potvrzením, že má smysl bojovat za rovné příležitosti a věřit v sílu drobných, ale trvalých změn. Krok za krokem společně stavíme svět, kde má každé dítě šanci uspět.

Jeden z nejvýznamnějších okamžiků uplynulých dvou let byl, když jsme se s hrdostí rozloučili s prvními dětmi, které prošly naším programem. Tyto děti od nás dostaly pevný základ, díky kterému budou mít lepší start na své cestě dalším vzděláváním i životem.

A nezapomínáme ani na ty, kteří potřebují pomoc právě teď. Proto aktuálně probíhá naše vánoční kampaň, která může přinést půlroční podporu až pěti dětem.

Cesta von CZ je dnes víc než jen organizace. Jsme rodina, která mění životy, buduje silnější komunity a pomáhá rodinám překonat těžké situace. Program Omama je příběhem o naději, síle a odvaze věřit, že změna je možná.

Děkujeme všem, kteří nás podporují, kteří věří v naši práci a kteří se rozhodli být součástí naší cesty. A nyní vás zveme, abyste s námi oslavili naše druhé narozeniny! Přijďte za námi 14. prosince 2024 od 15 hodin do Centra PANT v Ostravě. Společně si připomeneme, co všechno jsme dokázali, a podíváme se na to, co nás ještě čeká.

Více o nás a naší práci se dozvíte na www.cestavon.cz

Boban a Marko Marković se svým Orkestar band roztančili svými energickými rytmy Flédu

Dokončení ze str. 1

hudby. Pohled na Marka a jeho otce Bobana, to byla spojitost velké lásky, talentu, zkušeností a emocí. Diváci se dočkali i zpěvu, přičemž když oba dva začali zpívat, měli jste pocit příjemné „husí kůže“. Zazněly známé skladby jako Mesečina, Čhaje šukarije, Ederlezi.

Otec a syn, které sblíží velmi hluboká láska a cit k hudbě. Jejich hudební styl je ovlivněný romskou balkánskou hudbou tradičně se setkávající s postmoderními tureckými pochody, gypsy grooves, divokými skladbami a tesknými melodiemi. První album s Orkestar band vydali v roce 1997. Ještě předtím se ale muzikantsky i herecky podíleli na natáčení filmů vyhlášeného srbského režiséra Emira Kusturice Arizona Dream a Underground a přispěli tak k nastalému fenoménu balkánských dechovek, který svými spanilými koncertními jízdami proslavili po celém světě.

Otec Boban Marković získal za svůj hudební život nespočet ocenění, vystupoval a vystupuje na všech velkých festivalech po celém světě. Na českých koncertech se se svou kapelou ukázal na festivalech Colours of Balkan Brass, Zimní Colours of Ostrava, Trutnov, Sázava-fest a Eurotrialog. Za svůj život vydal několik CD. Na podzim 2005 nové studiové album Promise. Narodil se 6. května 1964 v malé jiho-srbské vesnici Vladičin Han.

Mladý Marko Marković se narodil v „magický – přestupný“ den, 29. února 1988. Jeho otec ho začal učit hrát na trubku, když mu bylo devět let, ve 13 byl poprvé v nahrávacím studiu, k Orkestaru se připojil o rok později a v 16 letech se stal sólistou a aranžérem některých

skladeb. Marko je nejen excelentní trumpetista, ale i herec – stal se představitelem hlavní role v novém filmu Love Fair in Guča režiséra Dušana Miliće. Se. Se svým otcem si zahráli ve filmu Usti Opre, který měl premiéru v srpnu 2005 na festivalu Srbská trubka.

Brněnský koncert ve Flédě byl navíc jednou z vrcholných událostí letošní festivalové série Groove

Brno, která dlouhodobě přináší do města to nejlepší z žánrů jako jsou funk, jazz nebo soul. Na tento jedinečný koncert, plný úžasné a kvalitní muziky, jsem se těšila skoro celý půlrok. Miluji kvalitní muziku z celého světa a tohle byla jedinečná příležitost. Bobana a Marka Markoviće jsem si opravdu nemohla nechat ujít. Na jejich koncertu jsem byla asi před sedmi lety ve Va-

lašském Meziříčí a byla jsem naprosto unešená. Někde mám doma dokonce i společnou fotku. Na koncert ve Flédě jsem se vydala se svým šéfem Sabirem a oba dva jsme si koncert užili. Odcházel jsem však s myšlenkou a překvapením, že na tak skvělý koncert nepřišel nikdo z řad Romů žijících v Brně, i přes to, že na sociálních sítích tuto událost dost lidí a mých kamarádů

z Brna sdílelo. Myslím, že ztratili jedinečnou příležitost nechat se inspirovat touto hudbou. Být součástí romské kultury neznamená jen dát „like“ nebo označit, že se „zúčastníte“ přes sociální sítě, být součástí kultury a romské hudby znamená ji prožít v přítomném okamžiku! Kultura má být živá a otevřená živému publiku.

Veronika Kačová

Odškodnění za protiprávní sterilizace: Ministr spravedlnosti Blažek a poslankyně Decroix podali návrh na prodloužení lhůty, Fuková návrh vítá

Termín pro podávání žádostí o odškodnění za protiprávní sterilizaci by se mohl prodloužit o dva roky. Ministr spravedlnosti Pavel Blažek a poslankyně Eva Decroix (oba ODS) podali návrh na prodloužení lhůty jako součást vládního návrhu k novelizaci zákoníku práce. Novinářům to po dnešním jednání Rady vlády pro záležitosti romské menšiny v sídle veřejného ochránce práv v Brně řekl náměstek ministra zdravotnictví Václav Pláteník a vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny Lucie Fuková. Původní lhůta měla vypršet s koncem roku.

K dnešnímu dni hlásí Ministerstvo zdravotnictví 2 088 přijatých žádostí, z toho 1 522 žádostí bylo vyřízeno. Kladně vyřízených žádostí je 706, dále 566 žádostí se stále řeší. Původní odhad zněl, že se o odškodnění přihlásí cca 400 osob. Některé žádosti však resort zamítnul, případně o nich nestihl rozhodnout v zákonné lhůtě do 60 dnů. „Shodli jsme se na tom, že je na místě prodloužit zákonnou lhůtu, do jaké mohou ženy žádat odškodnění za tuto křivdu. Žádostí přišlo násobně více, než kolik zákonodárce původně očekával. Nestihali jsme je i kvůli malému počtu pracovníků vyřizovat,“ uvedl Pláteník. Doplnil, že ministerstvo ženám dluží omluvu.

Romské organizace a organizace na ochranu lidských práv si opakovaně stěžovaly na nedodržení zákonné vyřizovací lhůty i na neuznávání jiných důkazů než zdravotnické dokumentace. Totéž kritizoval i veřejný ochránce práv. Podle ombudsmana Stanislava Křečka i Fukové je prodloužení lhůty nadějí pro ženy, kterým byla žádost zamítnuta či na rozhodnutí stále čekají. „Smysl by to tak mělo zejména pro ty ženy, kterým stát postavil do cesty za odškodněním velkou překážku, a to skartovanou dokumentaci,“ řekl Křeček. Jedná se podle něj přibližně o 500 zamítnutých žádostí a stovky zastavených řízení.

K žádostem by stát měl nyní přistupovat jinak díky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. „Poskytl ministerstvu návod, jak posuzovat žádosti žen, které nemají zdravotnickou dokumentaci,“ doplnila Fuková.

„Záměrem zákona o odškodnění za nezákonné sterilizace bylo odčinit křivdu z minulosti a omluvit se za příkoří, které ovlivnilo nejen životy tisíců žen, ale i jejich rodin a blízkých. V tuto chvíli však nemají ženy rovnou šanci o odškodnění požádat. Naším cílem je, abychom dali možnost žadatelkám, které nedostanou letos rozhodnutí ministerstva, podat žádost znovu. Stejně jako další žadatelky, které mohly podat žádost vícekrát, případně ji doplnit či opravit. Celý proces správního řízení prostě trval příliš dlouho,“ uvedla vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny Lucie Fuková v tiskové zprávě zasláné zpravodajskému serveru Romea.cz.

„Velmi vítám iniciativu ministra spravedlnosti Pavla Blažka a Evy Decroix, kteří dnes podali pozměňovací návrh, aby bylo možné žádat o odškodnění za protiprávní sterilizace ještě dva roky. Podporu myšlenky vyjádřil také premiér Petr Fiala už na posledním zasedání Rady pro záležitosti romské menšiny 14. listopadu 2024. A věřím, že návrh uvítá a podpoří i autorka zákona č. 297/2021 Sb. Helena Válková a opozice,“ dodává Lucie Fuková. „Tato iniciativa navazuje i na spolupráci při přijetí definice anticikanismu letos v dubnu,“ uzavírá Lucie Fuková.

Případně prodloužení vítá i vládní zmocněnkyně pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková. „Vyřizování žádostí zejména ze začátku doprovázely velké průtahy a řada žen by se nikoli z vlastního přičinění řádného odškodnění nedočkala,“ poznamenala.

Podle Pláteníka zatím není jasné, kdy budou poslanci o prodloužení

lhůty jednat. „Potřebovali bychom ale, aby novela platila od Nového roku,“ dodal. O odškodnění podle zákona mohou oběti žádat od předloňského roku. Ženy, které zákrok podstoupily mezi 1. červencem 1966 a 31. březnem 2012 bez svobodného rozhodnutí a informací o dopadech, mohou od státu získat 300 000 korun.

Účastníci dnešního jednání se shodli na tom, že by problematika odškodňování měla přejít například pod úřad vlády. „Má kapacity i znalosti na to, aby to dělal dobře,“ míní náměstek ministra. Také ombudsman dodal, že nebylo vhodné realizaci zákona svěřit ministerstvu zdravotnictví. „Musí zkoumat zdravotní podklady. Lidé je ale nemohli předložit. Ministerstvo se dostalo do velmi složité situace,“ uvedl. Zda o odškodnění bude rozhodovat někdo jiný, je předmětem dalšího jednání.

Systematické sterilizace žen zavedla směrnice tehdejšího Ministerstva zdravotnictví z roku 1971. V roce 1973 stát umožnil i finanční motivaci žen. Již v roce 1978 vydala Charta 77 dokument kritizující postavení Romů ve společnosti, kde poprvé padla zmínka o sterilizacích prováděných pod nátlakem. S podezřením na nucené sterilizace, a to především romských žen, pak přišlo v roce 2004 Evropské centrum pro práva Romů (ERRC). Desítky žen se pak přihlásily ombudsmanovi, některé se obrátily také na soudy. Vládní výbor proti mučení navrhl zavést odškodnění už v roce 2006. V roce 2009 se pak za protiprávní zákroky tehdejší kabinet omluvil.

ČTK

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny přijala následující usnesení:

Rada bere na vědomí Vyrozumění veřejného ochránce práv vládě České republiky o systémových nedostatcích, nezákonné správní praxi, nečinnosti a nerespektování judikatury správních soudů ze strany Ministerstva zdravotnictví při výkonu agendy odškodňování protiprávních sterilizací podle zákona č. 297/2021 Sb. ze dne 17. 9. 2024, doporučuje ministrovi zdravotnictví realizovat kroky navržené veřejným ochráncem práv a doporučuje vládě navrhnout prodloužení zákonné lhůty pro uplatnění nároku na poskytnutí jednorázové peněžní částky alespoň o 1 rok.

Den lidských práv: Ministr Dvořák upozornil, že obhájci práv čelí i v Česku útokům a zpochybňování

Lidská práva a ti, kteří je prosazují, čelí i v Česku opakovaně útokům a zpochybňování. Na konferenci o stavu lidských práv v ČR to řekl ministr pro evropské záležitosti Martin Dvořák (STAN). Jako příklad uvedl obtížné prosazování takzvané Istanbulské úmluvy proti násilí na ženách a domácímu násilí. Podle vládní zmocněnkyně Kláry Šimáčkové Laurenčíkové sílí populistické a extrémní názory a objevují se návrhy, které jsou v rozporu s ochranou základních práv a svobod. Na 10. prosince připadá Den lidských práv.

„I dnes znovu a znovu vidíme, že je nejen potřeba lidská práva rozvíjet a posouvat, ale také je chránit, když opakovaně čelí útokům a zpochybňování. Denně vidíme, že některá z nich jsou nepochopitelně trnem v oku pro jistou část naší společnosti,“ uvedl Dvořák. Istanbulskou úmluvu označil za symbol tohoto vývoje.

Česko Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí podepsalo v roce 2016. Vláda s pokračováním ratifikačního procesu souhlasila loni v červnu, Senát však letos v lednu ratifikaci neschválil a zastavil. Dvořák uvedl, že rozhodnutí horní komory považuje za chybu. Podle něj součástí ratifikačního procesu byla zavádějící diskuse, která ukázala, jak moc česká společnost nechápe význam rovnosti žen a mužů.

Ti, kteří lidská práva prosazují, jsou opakovaně terčem posměšků a tlaku, řekl Dvořák. Zmínil i „nevybíravé útoky“ na vládní zmocněnkyni. Podle ní ostrakizaci čelí nevládní organizace.

Šimáčková Laurenčíková řekla, že i v Česku roste podpora populismu a extrémních názorů a sílí nedůvěra ve veřejné instituce. „Bylo by naivní domnívat se, že ČR je před vzestupem tendencí zpochybňujících demokratické hodnoty a lidská práva chráněna,“ uvedla zmocněnkyně. Podotkla, že se objevují „vážně míněné návrhy“ v rozporu s ochranou základních práv a svobod a živí se nenávisť vůči odlišným lidem.

Zmocněnkyně narážela na plán senátora za ODS Zdeňka Hruby „vykázat bezdomovce z veřejného prostoru“ a zavírat je případně do vězení. Připomněla mimo jiné i návrhy, které odmítají sexuální výchovu a prevenci proti násilí ve školách. Jako řešení problémů vidí mimo jiné právě důslednou ochranu lidských práv a prosazování rovnosti.

Podle zmocněnkyně se za poslední rok podařilo přijmout i pozitivní kroky. Vyjmenovala přípravy postu dětského ombudsmana či ombudsmanky, schvalování uzákonění nepřijatelnosti fyzického trestání dětí, definice domácího násilí i komunitní péče, posílení ochrany obětí či projednávání navýšení televizního a rozhlasového poplatku pro veřejnoprávní média.

Na závěr konference podepsalo Chartu proti domácímu násilí dalších 14 firem, institucí a organizací. Je jich tak za první rok 46 a zaměstnávají 160 000 lidí, uvedla Kateřina Šabatová z vládního odboru rovnosti žen a mužů. Zaměstnavatelé se podpisem zavazují, že budou pomáhat pracovnícům a pracovníkům, kteří čelí násilí. Přijímají opatření na jejich podporu. Vytvářejí bezpečné prostředí. Věnují se osvětě a vzdělávání. ČTK

mrk
muzeum
romské
kultury

Vánoce...

Zajisté mi prominete, když řeknu, že my starší, co jsme v důchodu, jsme rádi, že jsme se dožili dalšího roku. Ale pro mě už ty Vánoce nejsou až tak vzácné jako před lety, kdy jsem byla ta, co dávala dárky rodině, dětem, vnoučatům a moje srdce se zaradovalo.

Každý určitě o Vánocích vzpomíná, jaké to bylo za našich dětských roků, no, určitě to bylo jiné, a i hezčí! Vánoce si pamatuji, jak bylo všude bílo, hodně sněhu, a my děti jsme se váleli venku ve sněhu a užívali jsme si parádně zimu! Je pravdou, že nebylo dostatku všeho jako dnes, ale zato bylo krásně a těšili jsme se na bohatý štědrovečerní stůl! Naše maminka na tom trvala, abychom se přes den postili a šli do kostela a tam se pomodlili k pánu Bohu, abychom měli zdraví a abychom měli po celý rok co dát do úst. Jako všechny děti nerady poslouchaly, my také, ale o Vánocích jsme mámu na slovo poslechli! Na Štědrý večer byl stůl plný dobrot. Nechápu, jak to naše máma dokázala, bylo nás dohromady s rodiči jedenáct a každý měl talíř plný dobrot! Na tu chvíli jsem se nejvíce těšila, na dárečky pod stromek ne, protože nebylo tolik peněz, aby nás všechny obdarovali naši rodiče. Více méně mamka zabalila tepláky, punčocháče, všechno věci, které jsme potom nosili na sobě, žádné hračky, na to nebylo! Radost jsme měly jako děti ze stroměčku a ze sněhu venku. Dnes lidé blbnou jako šílený, jenom aby uspokojili své nejbližší velkými a drahými dárky pod stromek. Mně se zdá, že ty dnešní děti jsou rozmazlené, vymýšlejí si dárky pod stromek hodně drahé a tím Vánoce, myslím si, nejsou, nebo jo?

Vzpomínám, jaké to bylo za nás dříve. Najednou mi vyvstala vzpomínka z dětství na jednu rodinu, kterou jsem poznala zrovna o Vánocích.

Je den před Štědrým večerem a máme každý z nás plno práce, tatínek je v práci a my děti pomáháme mámě, aby bylo vše, jak má být, v pořádku a čisto. V tom k nám přišla jedna tetka, kterou vidím prvně. Je mladší než naše máma a pěkně baculatá. Pozdravila a hned spustila na moji mámu.

„Prosím tě, buď tak hodná, nemáš trochu sádla a zelí?“
„Mám, a co ještě bys potřebovala?“
„No, víš, jak to je, jsem sama s dětma a všelicos chybí...“
„Dobře, teď zrovna nemám čas, ale pošlu ti holku s taškou, ano?“
„Ano, dobře, jsi moc hodná,“ řekla a odešla.
„Mami, ona od nás chce jídlo?“ ptám se mámy.
„No, ano, něco jí dám, půjdeš k nim, ano?“
„Mami a co budeme mít my?“
„Ale, máme dost, neboj se...“
„Když jí dáváš od nás, my nebudeme mít dobrůtky, mami...“
„My máme dost, ona nemá muže, který by jí vydělával, tak nebuď taková...“
„Tak jo, už mlčím, a kdy tam mám jít?“
„Zítra před večeří, ano?“
„Ano, půjdu.“

A tak jsme všechno uklidili a bylo hezky a druhý den před velkou večeří jdu k té tetce odnést jídlo, když chudáci děti nemají. Máma zabalila to, co chtěla a ještě jí přidala kousek husy, koláče a karbanátky, aby měli co na stůl. Venku je plno sněhu, já se brodím sněhem a je mi trochu zima. Pospíchám, jak můžu, abych stihla naši večeři. Konečně jsem u jejich domku, je to malý domek a okna jsou malá, ale svítí se u nich. Nakouknu dovnitř přes okno a divím se! Oni sedí za stolem, je tam pět dětí a tetka a mají plný stůl jídla. Ty dobroty, to jsem ještě neviděla! Zákusky, koláče, husa, a nevím, co ještě a děti si radostně povídají a smějí se, je jim veselo. Maminko moje zlatá, vždyť jsi říkala, že nemají co jíst, a jejich stůl je plný jídla! Nechápu, co to znamená. Kde vzala tolik jídla? To muselo stát hodně peněz! Jdu od okna a boučím na dveře. Tetka mi otvírá.

„Jé, to jsi ty, maminka mi posílá...“
„Ano, ale já musím pospíchat domů na večeři...“ dávám jí tašku.
„A nechceš s námi večeřet?“
„Ne, ne, já musím rychle domů, tu máte tašku a já půjdu.“
„Viš co, řekni mámě, že je hodná, ale už máme všechno, a děkuji.“
I s taškou jdu rychle zpátky domů. Cestou přemýšlím, kde vzala tolik jídla, když nemá manžela.
„Mami, tady máš svoji tašku, ona už nic nechce...“
„Jak to, broučku?“
„Řekla, že jsi hodná, ale už nechce nic. Mami, kdybys viděla, jak mají bohatý stůl, tak se zblázníš...“
„Ale, no tak, co by...“
„Mami, mají husičku, zákusky a všechno jako my. Kde na to vzala, mami, já tomu nerozumím...“
„Zlato, to je tak, ona je vdova, a proto chodí žebrať po lidech, po gádžech a oni ji litují, tak jí dávají, co můžou...“
„Maminko, ale to je velká ostuda, ne?“
„Ano, je, ale musí nějak děti uživit, tak chodí žebrať...“
„My budeme taky žebrať, až nebudeme mít?“
„Ne, nikdy! Bůh nás chraň, musíme být skromný a bude všechno fajn. Už tolik nemluv a chystej se k našemu stolu!“

Přesně, náš stůl byl taky bohatý, ale já měla pořádku na mysli tu tetku s dětmi, jak hodovali a byli veselí a šťastní. To byly pro mě Vánoce, kdy jsem si uvědomila, že všude není bohatý stůl o Štědrém dni. Že člověk by měl být trochu skromný po celý rok, aby si na Vánoce mohl dopřát bohatého stolu plného dobrot ze svého, a ne být závislý na někom...

Irena Eliášová

Rozhovor s Marko Štrbákem

Marko Štrbák žije již 25 let v Anglii, kde třetím rokem pracuje pro charitu Compas v Peterborough jako manažer poradenského centra. Vánoční čas a Nový rok bude letos slavit se svou rodinou v Egyptě. Pojďme si společně přečíst, jak vnímá čas Vánoc a jaké jsou vánoční zvyky u Romů v Anglii.

Dobrý den, pane Štrbáku. Mohl byste se krátce představit?

Dobrý den. Jmenuji se Marko Štrbák, narodil jsem se v Ostravě a poslední tři roky pracuji jako manažer pro charitu Compas.

Jak dlouho žijete ve Spojeném království a jak se Vám tam daří?

Ve Spojeném království žiji 25 let. Jsem zde velmi spokojený a vděčný, že zde mohu být, protože mám skvělou práci a měl jsem také výborné vzdělání.

Máme advent a dny pomalu směřují k Vánocům. Co pro Vás tyto svátky znamenají?

Advent je čas reflexe, očekávání a přípravy. Je zakořeněný v křesťanské tradici a jde o těšení se na oslavu Kristova narození o Vánocích. Také je to období zamyšlení nad nadějí, pokojem, radostí a láskou a trávení času s mými blízkými.

„Přeji vám, aby vaše srdce byla naplněna smíchem a vaše domovy teplem a láskou. Ať jste požeňnani silou, vitalitou a zdravím při vstupu do nového roku.“

Zůstáváte na svátky ve Spojeném království? Jak budete slavit Vánoce?

Letos jsem překvapil svou rodinu rodinnou dovolenou v Egyptě, kde budeme slavit Vánoce i Nový rok.

Jaké jsou rozdíly v oslavě Vánoc mimo vaše rodné město?

Bohužel jsem Vánoce ve svém rodném městě nikdy neslavil.

Jaké jsou vánoční tradice rozšířené mezi romskou komunitou v Anglii?

Vánoce jsou časem, kdy se schází širší rodina, což zdůrazňuje důležitost jednoty a spojení. Hlavním bodem oslav jsou společná jídla, která často zahrnují tradiční romská jídla spolu s oblíbenými britskými vánočními pokrmy, jako je pečený krocán

nebo vánoční pudink. Hudba a tanec jsou nedílnou součástí romské kultury a o Vánocích se tyto tradice často dostávají do popředí ve formě zpěvu, hraní na nástroje nebo tance na tradiční i moderní melodii.

Byla nebo bude také vánoční oslava v práci? Jak a kde se bude konat?

Vezmeme náš personál do čínské restaurace, kde budeme mít večírek a také si zahrajeme „Secret Santa“.

Co byste chtěl popřát svým blízkým a rodině k Vánocům?

Přeji vám, aby vaše srdce byla naplněna smíchem a vaše domovy teplem a láskou. Ať jste požeňnani silou, vitalitou a zdravím při vstupu do nového roku. Přeji vám klid v mysli i v srdci a spokojenost v jednoduchých radostech života. Lásku a vděčnost: Ať naše pouta silí a ať si vážíme společně strávených okamžiků. Ať vám tato sezóna přinese obnovenou naději a otevře dveře k jasné a prosperující budoucnosti. Ať vás i vaše rodiny Bůh požehná.

Děkuji za rozhovor a přeji Vám i Vaší rodině, ať Vám vánoční dovolená dobře dopadne. Sice nebudete mít sníh, který je se zimou i Vánoce-ní spojený, ale sluníčko je taky fajn.

rozhovor vedla Veronika Kačová

J. Horváthová: Výuka o romském holocaustu součástí osnov

Povědomí Čechů o romském holocaustu zůstává nízké, ačkoli se situace v posledních letech díky mediálnímu pokrytí zlepšuje. Ale výuka o dějinách Romů ve školách je stále nedostatečná. V rozhovoru s ČTK to řekla historička a ředitelka Muzea romské kultury Jana Horváthová. Míni, že je potřeba zařadit téma do osnov.

Historické údaje ukazují, že po druhé světové válce se z koncentračních táborů vrátilo pouze 583 Romů z původních 7000, kteří žili na území Česka. Přesto je informovanost o této straně dějin u veřejnosti nízká. „Když přednáším na toto téma, často se setkávám se zděšením. Lidé nevědí, co se Romům za války dělo,“ uvedla Horváthová.

Historička dlouhodobě usiluje o zařazení tématu romského holocaustu do školních osnov v rámci aktualizace rámcových vzdělávacích programů. Jiná cesta k integraci Romů podle ní nevede. „Je důležité, aby se Romové cítili dobře na našich školách a aby se majoritní společnost zbavila stereotypů. Bez vzdělávání to nebude možné,“ míni.

Horváthová uvedla, že svou roli hrálo období totality, kdy společnost vůči Romům chovala nedůvěru, což vedlo k tomu, že romské rodiny své tragické příběhy nesdílely ani uvnitř komunity. „Mnozí popírali svůj původ, aby jejich potomci nebyli konfrontováni s tím, že jsou Romové, a aby podobně netrpěli. To zanechalo hluboké rány, které se

promítají do dneška,“ dodala.

Předsudky vůči Romům ovlivnily podle Horváthové také vnímání dějin romského holocaustu. „Setkávala jsem se s argumenty, že si Romové za genocidu mohli sami. Přitom je nutné si uvědomit, že tehdy byli vyhlazováni čistě z rasových důvodů, nezáleželo, zda byli vzděláni nebo pracovali řádně,“ řekla historička.

Symbolickým momentem v přístupu k romskému holocaustu bylo odstranění vepřina v letech na Písecku a vybudování památníku. Podle Horváthové tento krok ocenili nejen potomci obětí, ale i Romové, kteří do Česka přišli po válce ze Slovenska a čelili za druhé světové války například perzekuci.

Dalším pozitivním příkladem je činnost romských aktivistů, kteří se věnují osazování pamětních desek na místech, kde byli Romové vyhlazováni. Napřed jsou ale podle historičky více na Slovensku. V Česku zůstává téma romského holocaustu

okrajové. „Oběti často nejsou identifikovány nebo jsou zcela zamlčeny. To je potřeba změnit,“ zdůraznila Horváthová.

Romský holocaust byl za druhé světové války systematickým pronásledováním, segregací a vyhlazováním Romů nacistickým režimem a jeho spojenci. Podle odhadů zahynulo 220.000 až 500.000 Romů, což představuje zhruba čtvrtinu až polovinu tehdejší romské populace Evropy.

V Osvětimi byl zřízen takzvaný cikánský rodinný tábor, kde bylo vězněno přes 23.000 Romů. V noci na 3. srpna 1944 bylo zbylých 2897 Romů v tomto táboře zavražděno v plynových komorách. Tento den je dnes připomínán jako Mezinárodní den památky obětí romského holocaustu. Na území Česka a Slovenska byli Romové také terčem perzekuce. Protektorátní úřady zřídily dva hlavní koncentrační tábory – v letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. ČTK

O Marko Štrbák vakerel pal e Karačoňa

O Marko Štrbák dživel bišupandž berš andre Anglija, the trin berš kerel bufi andre charita Compas andro Peterborough sar manažeris andro poradensko centrum. E Karačoňa the Nevo berš kerla adaberš peskra familijaha andro Egypt. Aven, džas peske jekhetane te preginel, sar likerel e Karačoňa, the save hin likeribena ko Roma andre Anglija.

Lačo džives, raja Štrbák. Šaj amenge vareso pal peste phenen?
Lačo džives. Vičinav pes Marko Štrbák, ulilom man andre Ostrava, the posledne trin berša kerav bufi sar manažeris andre charita Compas.

Keci berš imar dživen andre Anglija, the sar tumenge odoj hin?
Andre Anglija dživav bišupandž berš. Hin mange adaj but mištes the som rado, hoj adaj šaj avlom, vašoda hoj man hin lači bufi, the has man the but lačo sikhadžipen.

Hin amen advent the dživesa, save polokones aven ke Karačoňa. So perdal tumende kale inepa znameñinen?
O advent hin časos, andre kada leperas, so has, časos pro užaripen the richtipen. Hino thodo andre křesťansko tradicija, the džal pal e radostá, kana pes o Kristus pre Karačoňa ulifa. Tiž oda hin dživesa andro zadumipen, andre ufnostá, smirom, andre radostá the kamiben, the časos, kaj te likerlas amare pašune džene.

|| „Vinšinar tumenge, kaj andre tumaro jilo te avel asaben the andre tumare khera keradžipen the kamiben. Kaj te aven zorale, sas-te andro nevo berš.“ ||

Ačhuvan pro inepa andre Anglija? Sar tumenge kerena e Karačoňa?
Adaberš prevapindom mira familija, džaha pre dovolenka andro Egypt, kaj avaha pre Karačoňa the Nevo berš.

Save hin averipena andre Karačoňa akana, the sar oda has andre tumaro rodno foros?
Zijand, e Karačoňa nigda andre miro rodno foros nalikeravas.

Save hin karačoňakre tradiciji maškar o Roma andre Anglija?
E Karačoňa hin časos, kana pes džal bareder familija, savi sikhavel, sar hin lačhes pes jekhetane te likerel. Hlavno pre Karačoňa hine jekhetane chabena, save hin kecivar romane chabena the tiž kamađune britske karačoňakre chabena, save hin avri peko pulakos abo karačoňakro pudinkos. O bašaviben the kheliben hin jekhetane thode andre romaňi kultura, the pre Karačo-

ňa pes kale tradiciji buterval thoven anglal andro giľavipen, bašaviben pro sersami, abo kheliben pro tradicna he moderna melodiji.

Ehas abo avela tumen andre bufi karačoňakro mulatšagos? Sar the kana avela?
Laha amare džene khatar bufi andre činsko restauracija, kaj amen avela večirkos, the tiž peske bavinaha „Secret Santa“.

So bi kamenas te vinšinel tumare pašune dženege the familijake pre Karačoňa?
Vinšinar tumenge, kaj andre tumaro jilo te avel asaben the andre tumare khera keradžipen the kamiben. Kaj te aven zorale, saste andro nevo berš. Vinšinar tumenge cicho andre godi he andro jilo, the lačhipen andro ča ajse radišaga andro dživipen. Kamiben the palikeriben. Kaj amare likeribena baruven, the hoj peske te likerlas jekhetane minufica, kana sam peha. Kaj amenge nevo berš anel pale e ufnostá the phundravel o vudar andro lačo bachtalo tajsaskeripen. Kaj tumen he tumare familijen o Del bachtarel.

Raja Štrbák, me tumenge palikeravvaš o vakeriben the vinšinar tumenge the tumara familijake, kaj tumenge e karačoňakri dovolenka lačhes doperel. He te tumen naavela o jiv, savo hino andro jevend pre Karačoňa, o khamoro hin tiž lačo.
phučelas e Veronika Kačová

Karačoňa...

Čačes mange pařana, te phenava, hoj adadžives e Karačoňa mange ajci nadel, ajse phureder manušenge, sar kana detkeravas le čhavorenge, le cik-nenge o darki, miro jilo lošanelas. Akaňik mange den o darki o čhavore. Amen, le phure manušen hin mištes, hoj dođivas megin o berš, ale pre Karačoňa čak leperas, kana samas terneder, abo cikne čhave.

Amari Karačoňa sas feder sar akaňik le čhavorenge, sas baro jiv, ajso ko metros, the amen o čhavore samas calo džives avri. Bavinahas amen andro jiv, the sas bari loš. Nalošanahas pro darki, bo nasas ajci love. Odava nič, e daj amenge mindig delas tel o stromkos o gada, so phiravahas calo berš pre amende. Lošanahas pre Vilija, so avela pro skamind pherdo lačo chabena! Adadžives hine ajse o manuša sar dzive, so cin-keren o darkici igen kuč tel o stromkos. O čhave hine igen guľarde, kamen čak bare kuč darkici, the e daj le dadeha lenge cinen! Amari daj kerelas ajso skamind, hoj savoro lačhipen amen sas. Samas paš o skamind dešujekh jekhetane la daha, le dadeha, the sakones sas pherdo taňiris. Me nadžanav, sar odava miri dajori kerelas! Samas lošale ole jivestar, the le lače chabnastar! Adadžives odava avka nane, nane o jiv, nalošan- neno o čhavore, kana nachuden so kamen, tel o stromkos. Me duminav, hoj e Karačoňa nane, so chudava, ale hoj sam jekhetane e fajta!

Leperav pre Karačoňa, kana somas terňori, jekhvarestar mange avľa andro šero, sar kana somas cikni čaj, the akor prindžardom jekha fajta, ipen pre Karačoňa.

Hin o džives angle Vilija, the amen savore pomožinas la dake te kerel o porjadkos, kaj te avel savoro avka, sar kempel. O dad hin andre bufi, the amen savore keras bufi. Andr'oda k'amende avľa jekh cetka, hiňi terneder sar miri daj, the ajsi thuli. Del lačo džives, the mindar phenel mira dake.

„Prosinar tut, nane tut sikra čiken the jarmin?“

„Hin, the so mek kames?“

„No, džanes, savo oda hin, som korkori le čhavorenca, the furt vare-so nane...“

„Lačhes, akaňik man nane časos, ale bičhavava tuke la čajora la taškaha, hi?“

„Hi, sal lači manušni,“ phenel, the gefa het.

„Mamo, joj amendar kamel amaro chaben?“ phučav mira datar.

„Hi, vareso lake bičhavava, džaha tu?“

„Mamo, the so avela amen?“

„Ma dara, hin amen but...“

„Te lake deha, amen naela o lačhipen, mamo...“

„Amen hin but, la nane rom, kaj te lake anel o love, ma av ajsi...“

„No mištes, kana te džav ke late?“

„Tajsa, angle Vilija, hi?“

„Hi, džava.“

Avka dokerđam o porjadkos, kaj te avel finom. Dujto džives džav ke cetka la taškaha, čore čhavore, nane len so te chal. Miri daj diňa andre taška savoro, so šaj, koter la papiňatar, koter udimen, o karbenatki, the o kolači. Džav ke late, avri hin baro jiv. Džav pharones la taškaha, imar te avav paš lakero kher, bo nane mange mištes. Lakero kher hin ajso cikno, the o blaki hine ciknore. Me dikhav perdal e blaka, joj, so dikhav! E cetka bešel paš o skamind le čhavorenca, the pro skamind hin pherdo lačo chaben, dikhav husacina, pherdo zakuski, kolači, the sakones hin pherdo taňiris chabena. Ajse hine lošale, asabnaskere, hin lenge mištes! Mamo miri, tu mange phendaľ, hoj len nane so te chal, kaj liňa ajci chaben? Džav khatar e blaka, the buchinar pro vudar. Phundravel mange e cetka.

„Joj, oda sal tu? Tiri daj mange bičhavel...“

„Hi, ale me mušinar te siđarel khere, ko skamind...“ dav lake e taška.

„The nakames amenca te chal?“

„Na, na, le e taška, the me džav sig khere.“

„Phen la dake, hoj imar hin man savoro, hoj hin lači romňi.“

Sig džav khere, pal o drom duminav, kaj liňa ajci love pro chaben, kana la nane rom?

„Mamo, adaj hin tiri taška, odija cetka nič nakamel, phenda, hoj hin la savoro...“

„Sar odava, miri čajori?“

„Phendaľ, hoj sal lači manušni, ale hin la savoro. Te dikhalas lake-ro skamind, avka diliňuvehas... Pherdo mištes chabena, savoro, husacina, zakuski, the sakones pherdo taňiris...“

„Ale no...“

„Mamo, me koda naachaľuvav, kaj liňa ajci love pro chabena, kana la nane rom, so bi kerelas o love...“

„Somnakaj miro, joj hin phivľi romňi, avka phirel te žobrinel ko gadže, the jon lake den, so šaj...“

„Mamočko, ale odava hin bari ladž?“

„Hin, ale mušinel te dživel le čhavorenca, avka žobrinel...“

„The amen džaha te žobrinel, kana amen naela?“

„Na, na, šoha! O Del te rakhel, mušinas te avel nakamutne, the ave-la savoro mištes. Imar ajci ma vaker, the richtin tut ko skamind!“

Avka presno, amaro skamind sas pherdo lače chabnaha, the mange sas andre godi e cetka le čhavorenca, save sas lošale paš o skamind. Oda-va mange avľa andro šero, hoj sako manuš nek hin nakamutno calo berš, kaj te pre Karačoňa les avel te del, so pes kempel, kaj te naužarel pre avreste šoha, čak pre peste...
Irena Eliášová

Dárci v Česku přispěli loni na dobročinnost 3,5 miliardy Kč, průměrný dar činil přes 15 tisíc

Průměrný dárci v Česku věnoval loni na dobročinnost 15 552 korun. Celkem lidé poslali 3,5 miliardy korun. Dosud nejvyšší byla věnovaná částka v roce 2022, činila 4,1 miliardy korun. Průměrný dar předloni dosáhl 16 925 korun. Vyplyvá to z výzkumu agentury STEM pro úřad vlády s podporu Technologické agentury ČR. ČTK výsledky poskytla vládní zmocněnkyně pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková. Autoři využili údaje z daňových přiznání a od darovacích portálů Donio.cz a Darujme.cz. Podle zjištění postupně dárců přibývá. Zvyšuje se podíl těch, kteří poskytují peníze pravidelně.

Loni dárci věnovali 3,5 miliardy korun. Přispělo téměř 11 procent lidí. Podíl postupně roste. V roce 2012 dobročinné projekty podpořilo přes šest procent lidí, v roce 2019 na vrcholu konjunktury 8,3 procenta. Předloni byla poskytnutá suma rekordní. Zaměstnanci poslali 2,5 miliardy korun a živnostníci 1,6 miliardy korun. Podle autorů by darovaná částka ale mohla být ve skuteč-

nosti vyšší, činit by mohla až kolem deseti miliard korun. Analýza vychází totiž z údajů o daních živnostníků a zaměstnanců, kteří si daňové přiznání podávají sami. Nezhledňuje tak daňové odečty zhruba dvou třetin zaměstnanců, za které vyřizuje daně zaměstnavatel. „Celkový objem darů uplatněný v daní z příjmu fyzických osob ze strany všech zaměstnanců tak může být přibližně třikrát vyšší,“ uvedli autoři.

Průměrný dárci loni věnoval 15 552 korun. V rekordním roce 2022 to bylo 16 925 korun. V roce 2014 průměrný dar činil 12 017 korun. Tehdy přispělo 6,8 procenta lidí, loni 10,2 procenta. Před deseti lety pravidelně peníze posílalo 46 procent dárců, loni 56 procent.

Podle analýzy se dárcovství v regionech liší. V bohatších krajích je podíl dárců vyšší a větší jsou i dary. V Praze přispívá na dobročinnost 15 procent osob, naopak v Karlovarském kraji osm procent. „Lidé s nižšími příjmy jsou často poměrově nejštedřejšími dárci. Současně ale platí, že s rostoucím příjmem se zvyšuje

průměrná částka daru, podíl darujících a pravidelnost darů. Osoby s daňovým základem nad 1,5 milionu korun darují průměrně 47 000 korun ročně, přičemž v této skupině daruje 31 procent lidí,“ uvedli autoři.

Přes darovací portály Darujme.cz a Donio.cz loni podpořilo prospěšné projekty 602 770 lidí a firem. Věnovali 1,02 miliardy korun. Průměrný dar činil 1699 korun. „Dárci během roku zašlou přes obě platformy průměrně dva až tři dary. Průměrná výše jedné transakce v roce 2023 proto činila 655 korun. Češi a Češky posílají dary nejčastěji v prosinci a v měsících, v nichž nastaly výjimečné události, například tornádo, začátek války na Ukrajině a podobně,“ uvedli autoři. V roce 2020 se přes portály Donio a Darujme vybralo 0,32 miliardy korun. O rok později se částka dostala na 0,8 miliardy. Předloni byla dosud nejvyšší, a to 1,03 miliardy. Průměrný dar tehdy dosáhl 2313 korun.

Podle zmocněnkyně výsledky analýzy přispějí k lepší podpoře dárcovství v Česku.
ČTK

O Andrejkus he karačoňakri čarovno vila

Jekh tosaraskro decembroskro dīves andro romano čatros o Andrejkus gelas avri andal o cikno kheroro. Calo vilagos has priučardo churde jiveha, dičholas oda avri avka, sar te bi vareko čidahas upre mučkakro cukros. Andro luf-tos has te čujinel baro čit, he dural has te šunel o churde harangici. O Andrejis, sar oda dikhlas, zaasandīlas peske, he korkoro peske phendā, adađives avela šukar čarovno dīves, he moneki cichones peske gilavelas karačoňakri gilori, so les sikhada leskri dajori. Andro kheroro has tatoes u pro šibi has te dičhol obrazi, so len perdal e rat malindās o mrazos. O Andrejis cirdelas le nakheha andre peste e pacha le pekibnastar, he le peke masestar u leskri dajori leske phendās: „Dža te chal, mro čho.“ Pro skamind imar pachinelas o kerado tejos, he koter karačoňakro šing počhido mučkakre cukroha. O Andrejkus chalas, he duminlas, so bi kamelas te chudel tel o jezulankos. Andro suno leske avilas, hoj bi kamelas kaštuňi čačka, savi bi kerđahas o charfasis – leskro papus, abo farbiste pantlički, hoj te šukararel peskre medveckos. Varesave čhavore andal o riños vakerenas, hoj kamen neve kamašli, aver hinke kamenas gombički pro gerokoci, abo cikne harmoňijici blachatar.

O čhavore pes paš oda tiž richtinenas, hoj phirena pal o gav te gilavel he te vinšinel le gorenge. O Andrejis šunelas, sar avri o čhavore asan he gilaven gadžikaňi karačoňakri gilori: Phenen amenge, tumen o pastira, so dikhlān – Povjece nám

pastirové, co sce vidzeli. Has ajsi običaja, hoj o čhavore phirnas andro gav te gilavel he chudenas vaš oda gulipen, phaba he tiž churde lovore. Sar o čhavore gilavenas, ta andre calo gav has baro radišagos. O Andrejkus džalas pal peskre amala tiž, ađe zbačindās, hoj o romane lavutara pes thoven andro holportos pre agor gaveste paš o purane khera. Richtinenas peske o sersami – lavuti, brači, e harmoňija he e bugova. O gav chudelas te dživel la Karačoňaha až akor, sar o Roma phirnas pal o gav kher kherestar te bašavel. Bašavenas karačoňakri gilori, gadžikane čardaša, gilavenas he vinšinenas le gorenge.

„Andrejku, dikh, sar pes štiminel e lavuta,“ phendās jekh lavutaris. O Andrejkus bara pozoraha dikhelas, sar o lavutara štiminen peskre sersami, he phenen peske, so bašavena le gorenge, hoj e Karačoňa te dičhol avri avka, sar kappel te avel. „Andre amaro bašaviben hin bari zor,“ phendās o primašis o Janos. „Amen anas le nipoške o radišagos, amen das dživipen he zor la Karačoňa.“

Kija raťi, sar imar chudle o Roma te bašavel, peskre bašavibnaha uštade upre calo gav. Phirnas kher kherestar, vinšinenas le gorenge he žičinenas lenge savorestar dost. Andre ratakro gav has te šundol asaben, gilavipen, he o hangos le cirachendar, sar khelenas o gore avri pro fađimen jiv. Sar pophirde o Roma calo gav, visarde pes andro riños, bašavenas le Romenge he doľikerenas o romano emberšikos. Bašavenas paš dojekh kher, žičine-

nas jekh avreske šukar Karačoňa, he tiž leperenas pro džene, so imar nadživen, so nane imar paš lende. „Amare manuša, so imar mule, dikhen pre amende andal o űebos,“ phendās o phuro Janos o primašis. Cichones he moneki šukares zabašadas pharipnaha moneki šukar gilori. O Roma rovenas he leperde peske, savi bari zor hin andre famelijā. Savore Roma peske denas o jilo, he has te dičhol lengro zoralo jekhetaňiben.

Ađe o Andrejkus kamelas mek te džal avri te bavinel pes. He avka kerđas. Tates pes urđas, pro šero thodās le dadeskri taťi baraňica u sar phirelas pal o čatros, jekhvarestar avila pre oda, hoj leskro purano medveckos, so les hordinlas všadzi peha, leske našlilas. Andro Andrejis o jilo dukhatar pukinelas. Kaj šaj avel? Delas duma korkoro peha. Rodelas les khere tel o jezulankos, he paš o Roma, so bešenas nadur lendar. Le medveckos űikhaj narakhla. Ađe sar avilas ke peskro papus andre šmikňa, jekhvarestar pes odoj ačhilas ajsi čudos, so aňi naužarlas. Leskro papus, zoralo chartasis, so leske o trast tel o čokanos pre kovinca ča gilavelas, imar užarelas pro Andrejkus. Andre šmikňa, le sersamoha he andre jag maškar o vras chudlas vareso te bliščisaľol, dičholas oda avri sar e gombička pal leskro medveckos. Hm, ađe o medveckos odoj nahas. Napatalas peskre jakhenge, so dikhlas.

Gelas avri andal e šmikňa, džalas khere he andro jiv ačhenas pal leste o šlapaja. űisostar űič šundās

cichoro hangos, sar te bi vareko bašavelas pre lavuta. O hangos avelas avri andal o veš upral o Roma. So te ada bašaviben mange šaj šigitinel te rakhel mire medveckos? Duminđa peske o Andrejis he džalas le dromeha kijo veš. O veš has garudo le jiveha, dičholas avri sar te andre paramisi. O stromi has urde andro parno žužo gerekos, he lengre phare kraki figinenas tele sar te cenculī. O Andrejkus ađe zaučarde vešestar čepo he daralas. So te bi pre leste vareko bibachtalo užarelas? Cichones phendā korkoro peske.

űisostar űič has te šundol bašaviben, šundolas buter he buter, he anglo Andrejkus pes sikhadas cikňi lukica. Pre luka terđolas čarovno vila, he bašavelas pre somnakuňi lavuta. Lakro uraviben has sar te jivestar, andro bala has la churde bliščace čercheňora.

„Lačhes, kaj avlaľ, Andrejku,“ phendā e vila šukare hangoha. „Soske roves?“ O Andrejkus peske khoslas andre baj o apsora he phendās: „Našadom mire medveckos, všadzi les imar rodavas, ađe našti les arakhav.“ E vila zaasandīla he bešla peske tele pre khoča kijo Andrejkus. „Tiro medveckos nane ča ajsi makarsavo, hin man čačipen? Tu les bares rado dikhes, so?“ O Andrejis kivinda le šereha, he phendā: „Hi, rado les dikhav, hin oda miro nekfeder amal.“

E vila phandlas andre o jakha he churdores zabašada pre lavuta. La lavutakro hangos pes lidžalas le vešeha, sar te churđori jevendutňi balvajori. Sar e vila dobašada e gilori,

jekhvarestar avilas avri pre luka le Andrejkuskro medveckos. „O medveckos!“ diñas avri vika o Andrejkus u denašelas ke leste. Zoraha les avka ilas andre angali, hoj čujinlas, hoj o medveckos les tiž kikidel ke peste. „Palikerav tuke, vilo.“ E vila asandīla he phendā: „Adađives hin baro dīves, Andrejku, imar avel e Karačoňa, ada idejos kerel pre luma bare čudi. Šoha ma bister, hoj nekbareder karačoňakro čudos hin o kamľipen, radosca he te del paťiv savore nipen. Tiro medveckos tuha džala dži andro Betlemos, kaj pes ačhilas nekbareder čudos, kaj ulilas o cikno Ježiškus.“ O Andrejkus kivindās le šereha he čujinlas, sar leskro jilo pherdol bara lošaha.

Jekhetane le medveckoha pes diňa pro drom pale khere. Pal o drom peske gilavelas karačoňakre gilori, he duminlas, sar kerla loš le dženge andro romano čatros.

Sar doavila khere, leskri dajori imar richtinelas ineposkro chaben, he paš oda peske gilavelas karačoňakri gilori, savi gilavenas savore Roma. O Andrejkus bešfa peske kijo skamind he korkoro peske phendā, hoj adađiveskro dīves has čačes čarovno.

Pre Karačoňa hin andre calo vilagos bari zor, o nipi hine jekhetane, jekh avres den bari paťiv he jekhetane radisaľon la Karačoňatar. Ada, so pes ačhilas le Andrejkuske, pasinel kijo karačoňakro čaros. Aja paramisi amenge leperel, hoj o kamľipen he zoralo manušiben jekh ke avreste hin nekbareder zor he čudos pre phuv.

Gejza Horváth

Andrej a kouzelná víla Vánoc

Jednoho chladného prosincového rána Andrej vyšel ven z malé chaloupky v romské osadě. Celý svět byl pokrytý jemným sněhovým práškem, jako by ho někdo posypal cukrem. Vzduch byl plný tichého klidu a jemných zvuků zvonků, které se ozývaly z dále. Andrej se nad tím pohledem usmál. „Dnes bude kouzelný den,“ řekl si a začal si tiše propřevovat koledu, kterou ho naučila maminka.

V chaloupce bylo příjemné teplo a na oknech se třpytily obrazy, které přes noc namaloval mráz. Andrej nasával vůni vánočních dobrot, koláčů a pečeného masa a laskavá maminka ho pobízela, aby se šel nasnídat. Na stole už voněl horký čaj a kousek vánočního koláče posypaného moučkovým cukrem. Andrejko snídal a přemýšlel, co by chtěl dostat pod stromeček. Snil o dřevěné hračce, kterou by vyrobil jeho dědeček kovář, nebo o barevných stužkách na ozdabu jeho oblíbeného medvídky. Některé děti z osady mluvily o nových botách, jiné si zase přály knoflíky na kabátky nebo malé plechové harmoniky.

Děti z osady se mezitím připravovaly na tradiční koledování. Andrej slyšel, jak se venku smějí a zpívají slovenskou koledu Povjece nám pastirové, co sce vidzeli. Bylo zvykem, že děti chodily do blízké vesnice zpívat a dostávaly za to sladkosti, jablka a někdy i drobné penízky. Když děti zpívaly, celá vesnice oživala radostí. Andrej se připojil ke svým kamarádům, ale všiml si, že romští muzikanti se shromažďují u starého stavení. Připravovali si své nástroje – housle, violy, harmoniku a basu. Atmosféra Vánoc začínala ve vesnici, až když Romové začali chodit od domu k domu, hrát vánoční koledu, slovenské čardáše a pronášet vánoční vinše.

„Andreji, podívej se, jak se ladí housle,“ zvolal jeden z muzikantů. Andrej se zájmem sledoval, jak hudbníci doladují své nástroje a domlouvají se, co budou hrát, aby přinesli lidem ve vesnici vánoční pohodu. „V naší muzice je síla,“ řekl primáš Jano. „Přinášíme lidem radost, a to je ten pravý duch Vánoc.“

V podvečer, když romští muzikanti začali hrát, jejich hudba rozezvučila celou vesnici. Hráli od domu k domu, vinšovali vesničánům zdraví, štěstí a hojnost všeho. Bylo slyšet smích, zpěv a zvuk tančících bot na zmrzlém sněhu. Když dokončili

obchůzku ve vesnici, vrátili se do osady a pokračovali ve své tradici. Hráli u každé chaloupky, přáli si navzájem krásné Vánoce a vzpomínali na své blízké, kteří už nejsou mezi nimi. „Naši nejbližší nás teď sledují z nebe,“ řekl starý primáš Jano. Jemně zahrál smutnou, ale krásnou melodii, která všechny rozbřečela a připomněla, jak důležitá je rodina. Atmosféra byla plná hřejivého citu a spojení všech Romů.

Ale Andrej měl jiný plán – chtěl si ještě chvíli hrát venku. Teple se oblékl, vzal si tátovu teplou beranici a šel ven. Jak tak chodil po osadě, zjistil, že jeho starý medvídek, kterého nosil všude s sebou, zmizel. Andrejovi se sevřelo srdíčko. „Kde jen může být?“ ptal se sám sebe. Začal hledat – pod stromečkem v chaloupce a také u svých sousedů. Ale medvídek nebyl nikde. Když však došel k dědově kovárně, najednou se stalo kouzlo, které neočekával. Jeho děda, statný kovář, který už léta svým kladivem rozeznával kov, jako by už čekal na Andreje. Uprostřed kovárně, mezi nářadím a jiskrami, najednou spatřil Andrej záblesk – něco, co vypadalo jako knoflík jeho medvídky. Hm, ale medvídek tam nebyl.

Když Andrej zklamaně vyšel z kovárně ven, zůstávaly za ním ve sněhu drobné stopy. Vtom zaslechl tichý zvuk, jako by někdo hrál na housle. Zvuky přicházely z blízkého lesa nad osadou. Co když mi ta hudba pomůže najít medvídky? Pomyslel si Andrej a vykročil směrem k lesu.

Les byl pokrytý sněhem a vypadal jako z pohádky. Stromy byly ozdobené čistým bílým pláštěm a jejich větve visely dolů jako rampouchy. Andrej se tajemného a tichého lesa i trochu bál. Co kdyby tam číhal někdo zlý? Zašeptal si potichu.

Najednou hudba zesílila a před Andrejem se objevila malá louka.

Na louce stála kouzelná víla, která hrála na zlaté housle. Její šaty byly jako ze sněhu a ve vlasech měla zapletené drobné lesknoucí se hvězdičky. „Vítám tě, Andreji,“ promluvíla melodickým hlasem. „Proč pláčeš?“ Andrej si otřel slzičky a řekl: „Ztratil jsem svého medvídky. Hledal jsem ho už všude, ale nemůžu ho najít.“ Víla se usmála a poklekla k Andrejovi. „Tvůj medvídek je zvláštní, vid? Máš ho moc rád, že?“ Andrej přikývl: „Ano, mám ho moc rád, je to můj nejlepší kamarád.“

Víla zavřela oči a jemně zahrála na housle. Zvuky se nesly lesem jako jemný zimní váněk. A když dozněl poslední tón, na louce se objevil Andrejův medvídek.

„Medvídek!“ vykřikl Andrej a utíkal k němu. Pevně ho objal, až měl pocit, že medvídek ho objímá taky. „Děkuju ti, vílo.“ Víla se usmála. „Dnes je zvláštní den, Andreji, blíží se Vánoce, čas, kdy se dějí zázraky. Pamatuj, že největší kouzlo Vánoc je láska, radost a dělení se s ostatními. Tvůj medvídek tě bude provázet až do Betléma, kde se narodilo to největší kouzlo – malý Ježíšek.“ Andrej přikývl a cítil, jak se jeho srdíčko plní radostí. Spolu s medvídkem se vydal zpátky domů. Po cestě si zpíval koledy a přemýšlel o tom, jak udělá radost ostatním v osadě.

Když dorazil domů, maminka už připravovala štědrovečerní večeři a zároveň zpívala tichou koledu, kterou zpívali všichni Romové. Andrej si sedl ke stolu a pomyslel si, že tento den byl opravdu kouzelný. Na Vánoce se celý svět sjednotí, lidé jsou spolu a společně sdílejí i radost. A tak se Andrejův příběh stal součástí vánočního kouzla, které připomíná, že láska a dělení se s ostatními jsou tím největším zázrakem.

Gejza Horváth

Sociální sítě a propaganda: Jak algoritmy formují naše myšlení?

Algoritmy na sociálních sítích mají rostoucí vliv a uzavírají uživatele do informačních bublin, zvyšují společenskou polarizaci a umožňují šíření dezinformací a propagandy. Na konferenci s názvem Práva a ochrana dětí v kyberprostoru, kterou uspořádala organizace Člověk v tísni, to řekl odborník na fungování sociálních sítí Daniel Dočekal. Bránit se proti algoritmům je podle něho možné jen tím, že je lidé přestanou používat, u některých platformech jde však nastavení změnit jen částečně nebo vůbec.

Platformy jako TikTok navíc podle Dočekala zcela změnilý způsob, jakým uživatelé konzumují obsah. Zatímco původní chronologické zobrazení příspěvků bylo pro uživatele přirozenější, algoritmy dnes rozhodují, co kdo uvidí. TikTok jde ještě dál – místo sledování známých účtů zobrazuje především nový obsah podle zájmů uživatele, což vedlo k raketovému růstu jeho popularity, dodal. Zároveň varoval, že právě tyto pokročilé algoritmy mají významný manipulační potenciál, což podle něj může z TikToku dělat zásadní nástroj hybridních válek.

Evropské a americké instituce proto stále intenzivněji reagují na rizika spojená se sociální sítí TikTok. Americký prezident Joe Biden letos v dubnu podepsal zákon, který požaduje, aby čínský vlastník TikToku prodal svůj podíl, jinak bude platforma po devíti měsících od podpisu zákona ve Spojených státech zakázána. Evropská komise i Evropský parlament již dříve zakázaly TikTok na pracovních zařízeních. Varování před jeho používáním vydal v březnu 2023 také český Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB) pro zařízení přistupující k systémům kritické infrastruktury.

„Rizika spojená s TikTodem nejsou ale pouze otázkou kybernetické bezpečnosti,“ upozornil ředitel vzdělávacího programu Člověk v tísni Jeden svět na školách Karel Strachota. Odkazoval na průzkum provedený ve Spojených státech, který ukázal, že intenzivní uživatelé TikToku vykazují až o 50 procent vyšší míru pozitivních postojů vůči Číně.

Znepokojivé jsou podle Strachoty i psychologické dopady sociálních sítí, zejména na děti a mládež. Podle něho například John Gallacher z Oxfordské univerzity ve svém výzkumu poukázal na přímou souvislost mezi časem stráveným na sociálních sítích a rostoucí mírou úzkosti a deprese. Nejpostiženější jsou dospívající dívky – v posledních letech vzrostl počet těch, které se léčí s psychickými problémy.

Odborníci proto doporučují přísnější regulace ze strany států, osvětu pro rodiče i veřejnost a také důraz na mediální vzdělávání ve školách. „Mediální vzdělávání na školách by mělo být standardem, nejen výjimečnou iniciativou,“ dodal Strachota.

Česko přijalo v roce 2019 zákon o ochraně osobních údajů, který chrání data dětí tím, že stanovuje, že děti mladší 15 let potřebují k využívání online služeb, jako jsou sociální sítě, souhlas rodičů. Zabraňuje také tomu, aby byly osobní údaje dětí zneužívány například pro cílenou reklamu nebo marketing.

ČTK

Vydávání Romano hangos
podporuje Ministerstvo kultury
České republiky

NÁBOR DO DĚTSKÉHO SBORU

Baví tě zpívat?
Chodíš rád mezi lidmi?
Překonáváš rád svoje
hranice?

Do budoucna se
můžete těšit na
zahraniční i
tuzemská
vystoupení,
spolupráci na
akcích s
brněnskými tvůři.

Chystáme kroužek
dětského sboru pod
vedením Marka
Kroky v Káznici a i Vy
se můžete přihlásit
do výběrového řízení.

YOUNG ROMA TALENTS

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na: holomkova@srm.cz

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:

způsob platby: hotově složenkou

bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:

bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Cejl 460/35,
Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010
nebo pošlete e-mail s vašimi údaji na adresu holomkova@srm.cz

cena předplatného pro rok 2024 je 420 Kč

Romano suno 2024

Džanes romanes? Ta ma ladža! Khel avri!

Romano suno (Romský sen) je soutěž v romštině. Zúčastní se jí i ty! Je jedno, kterým romským nářečím mluvíš. Můžeš poslat svůj text do Pisinás romanes, video do Vakeras romanes anebo si v romštině zasoutěžit na živo v Džanas romanes.

Vyber si jedno z témat! Napiš o něm! Anebo o něm natoč video!

Nekfeder manuš, so les prindžardal / Nejzajímavější osoba, kterou jsi poznal(a)

So aveľa pal o meriben? / Co bude po smrti?
Sar dikhes pre kada, te pes kamen duj džuvľa abo duj murša? / Jak vnímáš to, že se milují dvě ženy nebo dva muži?

Te bi pale ulifomas, kamavas bi te aveľa... / Kdybys se znovu narodil(a), chtěl(a) bych být...

Pisin pal koda, so kames / Volné téma

PISINAS
v romštině
ROMANES

VAKERAS
v romštině
ROMANES

Chceš se utkat v romštině na živo? Džanas romanes je tu pro tebe!

DŽANAS
v romštině
ROMANES

Přihlaš se sám anebo ve dvojici (ze své rodiny, školy, neziskovky). Vítězí dvojice, která rychleji napoví a uhadne slova v romštině. Hrajeme nejdříve on-line, finalisté se utkají v prosinci v Praze.

Informace pro účastníky

Texty a videa pošlete do Nové školy, o. p. s. do 30. června.

Do Džanas romanes se hláste do 31. října.

kontakt: marie.borkovcova@novaskolaops.cz; více na www.novaskolaops.cz

Projekt je realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky. Výstupy projektu neprozetívaly náklady Úřadu vlády České republiky a Úřad vlády České republiky neodpovídá za poskytnuté informace, je-li jsou obsahem těchto výstupů.

Obecně prospěšná společnost Nová škola je nezisková organizace, která od roku 1996 podporuje aktivní vzdělávání mladých, včetně dětí zask sociálně či kulturně znevýhodněných dětí a mládeže.

SRNM

Adresa redakce

Romano hangos

a

Společenství Romů

na Moravě

Cejl 460/35,

Brno 602 00

tel.: 545 246 673

www.srm.cz

číslo účtu:

2300661977/2010